

8/1/11

INFORMACE O CHARTĚ 77

prosinec 1983

str.

Dokument Charty 77 č. 36/83	Rozbor ekologické sítce ČSSR	1
Dokument Charty 77 č. 40/83	Představení shromáždění ČSSR - nezodpovězená podávání Charty 77 z r. 1983	18
Dokument Charty 77 č. 41/83	Případ Marka Bendy a Jana Hájka	19
Dokument Charty 77 č. 42/83	O toxikomanii	21

Informace o Chartě 77, vydává nezávislá skupina signatářů Chartě 77
 Anna Šabatová, Praha 2, Anglická 8

Děláme sedmá let své činnosti upozorňovala následující CH 77, že stav životního prostředí v naší zemi se prudce zhoršuje a že proti tomu nejaceu podnikáno dostatečná opatření.

Sluvá CH 77 moci možnost seznámit se s rozsahem ekologické situace v Československu, který vypracoval tým odborníků ČS AV. I tato obšírná a seriová studie konstatuje, že současná ekologická situace Československa je velmi vážná.

Obecně uveden je ohrožení lesů v desítkách zemích. Zábor uvádí, že do konce tohoto století, tj. na 15 let-20, bude 45-60% z nich významně poškozeno, nebo zničeno. Ve volné krajině je ohrožeností přes 50% rostlinných druhů, je ohrožena více než třetina ptáků, ryc a ssavců, včetně většiny lovné zvěře, která zdroje vody jaceu nepoužitelná pro dobytek, pro zvířata i pro průmyslovou výrobu. Vodárenský ředitelství Prahy, Brna, Plznice, Hradec Králové, Ústí n.l. a jiné, produkují vodu, která může a v řadě případů také ohrožovat zdraví obyvatel. Nedostatečné čistění aplikačních vod vede v řadě případů k tomu, že tyto vody kontaminují vodu používanou k vodárenskému účelu, což již vysvětluje řada epidemii. Voda obsahuje stále více škodlivých a jedovatých látek-cesidin, zvláště těžkých jedovatých kovů, karcenogenních a mutagenických látek. Problém je také obsah radionuklidů, např. v důsledku teřby radioaktivních surovin. Např. kvalitu pitné vody může ještě více ohrozit stavba temelinské elektrárny.

• Dnešní spôsobem hospodaření, neodborné a nedůkladné používání průmyslových hnojiv a ochranných látok i nevhodná agrotechnika na nadměrně velkých lánach ničí až svůj základ - půdu. Následkem nedůkladné koncentrace při uvažování hospodařských zvýhodnění často k havariím, které ohrožují povrchové i podzemní zdroje vody. Je potravinových řetězcích - do obilí a pice do masa jatečných zvířat, tedy do stravy lidí se dostává stále více škodlivin a toxických látok.

Tam, kde dnes nemůže být zvěř, ryby ptáci a motýli, zítra nebude schopen žít člověk. Už dnes, jak o tom svědčí údaje uvezené v rozboru se v nejvíce poštičených oblastech prudce zvyšuje kojenecká úmrtnost, nemocnost dětí a dospělých, zhoršuje se zdravotní stav našeho obyvatelstva. Nejvíce jaceu ohroženi obyvatelé Severočeského kraje, Prahy, moravských průmyslových aglomerací a obyvatelé Bratislav. Pokud se vývojové trendy nezvrátí, budou v příštích letech bezprostředně ohroženi všechni obyvatelé našeho státu. Je reálná nebezpečí, že se zadne snižovat průměrný věk občanů.

Výše výdajů, věnovaných v ČSSR na ochranu živ. prostředí je jen zlomeninou výdajů, vydávaných na stejná díly v USA, nebo jiných průmyslově vyspělých zemích. U nás tyto výdaje neustále klesají. Nové investice zdaleka nestád umožnit zhoršování životního prostředí. ČSSR má jen velice nedokonalé vybavení systém sledování znečištění všech slouček prostředí, takže řada důjde, např. o obsahu škodlivin až toxických látok v potravinách, není upravidla všechny zdroje.

Zjištění obsažená v rozboru ČSVAJ nejaceu povzbudává. Je však pravdivé, že zájem o výzdy o ekologickou problematiku dosáhl té míry, že ji již zajmí i základní fakta o stavu životního prostředí u nás. Doposud byl stav takový, že to byly, bohužel, plány rozvoje národního hospodářství, které vedly ke zhoršování ekologických ukazatelů.

Cesty k nápravě nejaceu neznačí. Po řadu let se hovoří o tom, že je nutno přejít od extenzivního způsobu hospodaření k intenzivnímu. Bezprostředně to souvisí s zamezováním energeticky a eurovinově náročných výrob. Vykročení tento cestou by vedlo i ke zlepšení ekologických ukazatelů, zda se však, že v blízké budoucnosti tomu tak nebude. Většina investic pro příští léta téměř 40%, se opět plánuje pro rozvoj palivo-energetického komplexu - největšího znečištěvatele životního prostředí.

Pokračování v dosavadních trendech neblahého vývoje je zřejmě nino jiné upraveno i tim, že jak řadovi občané, tak zejména ti, kteří si vezou odpovědnost za osudy naší země, si dostatečně neuvědomují hrozící rizika. Tento ani neschou, protože většina údajů se nepublikuje. Jde zejména o důaje o zhoršování zdravotního stavu obyvatelstva, o dnešním i budoucím

ochrání zdraví i život lidí, o životivinách v petrovinkách i ve vodě. Neprve nás se lidé dozvídají fakta, uvědomí si vážnost, snad dokonce i tragickost situace, až se dozvídají celou pravdu o risicích, jimž jsou vystaveni, až budou moci s nimi bez vzdálosti současně diskutovat, budou moci prosazovat cesty k opravě, na níž závisí záchrana životního prostředí, zdraví i životy lidí.

Casto by k odvrácení ekologických katastrof stačil jen zlomek ze zbrojních nákladů, vynakládaných na udržování revueváhy střechu.

Doufám, že s rozborom stavu ekologické situace v ČSSR se bude moci osamoznit co nejvíce čs. občanů, že pozdní vážnosti ekologické situace naší země přiměje naše nejvyšší orgány k urychleným a účinným opatřením, k nimž se bude moci vyjádřit každý z obyvatel. Právo na te má, jde o zdraví a životy všech.

Práha 12.12.1983.

Jan Kralík, akademie Charly 77, Marie R. Kralíková, Anna Karvanová.

Rozbor ekologické situace ČSSR :

I. Úvod

Sociálně ekonomický rozvoj společnosti je spojen neoddelitelně s přirozením prostředím. Pro uspokojevání svých potřeb odčerpává člověk z přírody hmoty a energie, které transformuje v ekonomickém reprodukčním procesu /výrobě a spotřebě/. Ve smyslu zákona o zachování hmota a energie vypuštěti, nebo ukládá vědcům tuto z přírody odčerpávanou hmotu a energii po transformaci zpět do přírodní prostředí jako odpad všechno druhu /tuhy, plyny, tekutiny, radioaktivní a "odpadní teplo"/.

V dřívějších etapách vývoje společnosti byla tato transformace relativně malého rozsahu a proto se většina odpadních látek zapojovala samovolně zpět do ekologických koloběhu. V posledních desíti letích dochází však k ohroženímu zrychlení této transformačního procesu, vytvářejí se stále nové kombinace látek, často v přírodě neznámých a dochází k takové jejich koncentraci v důsledku urbanizace a soustředění průmyslu, že se příroda nemůže schopná s nimi vypořádat. V ČSSR je člověkem uvolněný tok hmota aži desetinásobek nad evropským průměrem. Jenom těžkou nerostných surovin je z každého čtverečního metru plochy naše státního území průměrně ročně ukládáno 5-7 kg látek, které se postupně změní na odpad a to záříti toxicky. Na každou občanskou naše státu to tini cca 35 t odpadu všechno druhu ročně.

Odpadní látky se jednak v některých ekosystémech kusají a po určité době latencie a dosažení určité koncentrace schopují jejich náhlé zhroucení, jednak kuluji v rámci přírodních koloběhů v petrovinkách říčecích kde se mohou v některých případech v petrovinkách hladinách koncentrovat. V konečné instanci pak ohrožují zdraví člověka a dokonce samu genetickou podstatu lidské populace. Lidský organismus totiž není schopen se tak rychle adaptovat na takové změny. Ohrožení jednotlivých druhů planých rostlin a volně žijících živočichů do určité míry indikátorem ohrožení člověka samotného, neboť člověk je ekologicky přímo /petraviny, voda, ovzduší/, i napřímo, na tuto přírodní prostředí vztahuje.

To se bezesporu týká i ČSSR, která v důsledku relativně dlouhého průvodu rozevraje na značně vyčerpáné přírodní zdroje, vysoký průmyslový potenciál a tím i na mnoha místech značně narušenou ekologickou stabilitu. Proto také není žádka i nevelké zásahy do přírodního prostředí mohou mít závažně ekologické důsledky a proto také udržování stability krajiny je nesmířitelně závislé na dodatečné energii. Neče přírodní poměry klimatické a geomorfologické jsou totiž navíc i poměrně nepříznivé z hlediska možnosti růstu skladlivin a ukládání odpadů. To ohrožuje nejen ekologickou stabilitu krajiny, ale i zdraví obyvatelstva, což nakonec může brádit i možnosti dalšího společenského - ekonomického vývoje společnosti.

Je totiž zaujímavé, že naše současná zdroje při vysoké energetické a surovinové závislosti výroby, při malé rozloze státu pro ukládání a vypouštění odpadů do povrchu, významně nepřiznávají žádoucí a lze k tomu prokázat, že na současném poruchu na životním prostředí, než u jiných států, nemá-li být naše ekologická situace v porovnání s nimi podstatně horší. Přitom však podle těchto prokázek u nás je zatím napopak nižší, než v jiných státech.

a navíc má v posledních letech klesající tendenci. V USA činí výdaje na ochranu životního prostředí 1,7% národního důchodu, ve Švédsku 0,8%, v Úsah, 0,2%, v EGP 2% hrubého národního produktu. I když tyto údaje nejsou z metodologického hlediska zcela srovnatelné, je bezesporu varující, že až u nás činily tyto výdaje v 6.5LP jen 0,3% celkového národního důchodu a 0,55 % celkových investic. /tab.1./

Tab. 1 - Podíl investic na ochranu vod, vzdálení z celkových investic
národního hospodářství :

Celkové invest. mlrd Kčs	Investice na ochranu vod v mlrd Kčs běž. cen			Životní prostředí v % k celk. investic			Celkem
	vod	ovzdálení	Celkem	vod	ovzdálení	Celkem	
2.5LP	483,4	2,8	2,9	4,9	0,7	0,5	1,2
6.5LP	483,2	2,3	1,6	4,1	0,5	0,4	0,85

Tab.2 - Pořadí států podle celkové produkcí kval.šifřitného a pořadí
na nějsošťi emisí na hloubku a obyvatele

Země	Celková prod. t/rok	Země	Emise t/mil.	Země	Emise na obyvatele
USA	27 000	KOR	16,9	KOR	0,234
SSSR	2 000	ČSSR	25,0	Kanada	0,23
Kanada	5 300	V. Brit.	21,93	ČSSR	0,21
V. Brit.	5 250	RUS	15,26	USA	0,18
RUS	4 000	FIR	7,98	SSSR	0,094
RUS	3 800	Francie	5,95	V. Brit.	0,093
Franc.	3 270	USA	2,88	FIR	0,073
ČSSR	3 200	SSSR	1,09	SSSR	0,062
FIR	2 900	Kanada	0,55	Francie	0,061

Pozn. : Méně než 10 t / mil. rodné emisí mají dále MLR, BGR, Rakousko, Irak, Švýcarsko, Portug., Španělsko, Finsko, Norsko, Švédsko.

Ve světovém mafítnu patříme ke státům s vysokými emisemi kvalitníku /oxidu/ šifřitného, což se jeví ještě nepříznivěji po přepočtu na hloubku, či obyvatele. Vzhledem k tomu, že znadná část těchto látaků od nás transferována vzdálenou nebo vzdoucí mimo naše území, mohly by navíc v budoucnu základy na úhradu škod vyplývajících z mezinárodních dohod znásobit delší větší zatížení platební bilance. Přitom objem produkovávaných emisí stále narůstá v důsledku zvyšování sírnosti, snižování výhřevnosti spalovacího hnědého uhlí a s růstem energetické spotřeby /tab.3/ a to rychleji než u některých sousedních států. Pod prvním vlivem emisí ČSR jež je asi 3 - 4 mil. obyvatel a je ovlivněna jedna třetina lehk a nejdéle 10% zemědělské půdy. Zniedělení vzdálení emisí způsobuje dále škody zvýšenou korezi nejrůznějších konstrukcích hrast, poškozuje kulturní památky a fasády budov, využívá výšené náklady na čistění /komunální, ale i soukromé/ atd. Lze velmi snadno odhadnout, že souhrn všech těchto škod činí v současnosti asi 15-20 miliard Kčs ročně. V tom ovšem nejsou zahrnuta nekontrolovatelná poškození, jako je zdraví lidí, ne nahraditelné kulturní památky, i reverzibilní poškození přírody, využití různých druhů rostlin a živočichů, devastace krajiny, hodnoty estetické a tím zarušení hodnot národních a etnických. Proto je racionalní péče o životní prostředí, jako cíležitá součást životního prostředí nejen ekonomicky, ale i společensky nezbytná.

Je ovšem evidentní, že omezení výroby a tím i emisí hlavního zdroje odpadů a narušování živ. prostředí, návrat k jakémusi "malému přírodnímu hospodaření", "nalevý rást", být mohlo dáněna "konzervece" přírody, jak to navrhují někteří vědci a politici na Západě, není řešením. Ekonomicky reprodukční proces je totiž nejen zdrojem zniedělení prostředí, ale současně jedinou producentem prostředí na jeho ohrazenou a cílevědomou tvorbu.

Tak jediná cesta marxistického pozdání nedělitelného vztahumeti ekonomickými a biologickými reprodukčními procesy smrkávuje zásadní změnu koncepce tohoto spol.ek. rozvoje, jeho principiální racionalizaci a sítí intenzifikaci, snížení energetické a surovinové náročnosti a maximalizaci zachycení a využití odpadů všeho druhu, ale i zásadní změnu představ o cílech společenského rozvoje, představ, že konzumní růst spotřeby za cenu devastování životního prostředí a rizvrácené krajiny je růstem životní

drevné a cílem rozvoje socialistické společnosti.

Tab. 3. - Celkový objem produkovacích emisí /orientační přepočet/.
v mil ton / za rok

	1960	1980	Index růstu
Celkem plynoucí emise	3,6	7,3	202
Z toho CO	0,9	1,6	177
SO ₂	1,3	3,2	168
NO, NO _x	0,3	1,6	320
CO ₂	0,2	0,5	250
Celk. plyn. emity	1,6	2,7	168

A. U k a z a n t e l e nepříznivého stavu životního prostředí :

S o u d z e n o u ekologickou situaci ČSSR lze charakterizovat jako velmi vážnou. Jen malá část hlavních ekologických ukazatelů je na přijatelné drevní; většina napak signalizuje narušení různých složek prostředí. Je nutno konstatovat, že ve světovém srovnání je situace u nás velice nepříznivá.

2.1. Voleč krajina - příroda.

Integrujícím indikátorem stavu přírodního prostředí je stav krajiny a flory a fauny, protože ty jsou přímo ovlivněny všechny zásahy a škodlivinami, které člověk do přírody vypouští. Adaptabilita organismů i ekosystémů se stabilizovala po miliony let a na tak prudké změny, jakým dochází v posledních desetiletích v krajině, není schopna reagovat. I když člověk je závislý daleko adaptabilněji, je svou podstatou i svými biologickými potřebami závislý na přírodě. Pro svůj život potřebuje naprostě neobytné dílo vodu, čistý vzduch a čisté potraviny. Odpady, často toxické, které vypouští závislý bezprostředně do přírody, se navracejí ve znečištění, zdravotně závažné vodě, v zárovně škodlivých plynech, které dýchá nejen ve vlnětech ale i v rekreačních oblastech a na horách, v potravinách, obsahujících residua jedovatých látek.

Volnou krajinu a přírodu neuvedeme na prvním místě z jehož osnovy staromilského ochranářství, ale proto, že v přírodě se kumuluje člověkem provedené zásahy a vypuštěné látky a vyhubení některých druhů fauny a flory, rozrůst ekosystémů okusuje vážné ohrožení člověka samotu, protože ten stojí na nejvyšším stupni potravinových řetězců, v nichž se s každým stupněm více koncentrují škodlivé látky. To, co překáží myším, ptákům a zajícům by později nepřešlo ani člověk. Když krajina s nerušenou přirozenou v novému ztrácí i svou produkční schopnost, je třeba do ni vkládat až víc dodatečné energie/chemizaci a mechanizaci/, což zvyšuje náklady a energetickou náročnost bez zvýšení výnosů, tedy má vzdáleně ekonomické následky. Stav krajiny, flory a fauny je tedy vážnou varujičním indikátorem nejen současných, ale zejména budoucích ekologických, ekonomických, ale i společenských kritických situací.

Situaci v naší krajině realně signalizuje mísení nejen jednotlivých živocidných druhů, ale celých ekologických či taxonomických skupin. Tak podle současného žetfoni - je shodeno 10% rok, 60% obnovitelného, 10% plněho, 15% nevýhodně nekonvenčního a tímto iem u bezobratlých, kdy v krajině je na př. pouze 20% původního stavu motýlů, v zemědělské krajině používých 5 %. Nejvýrazněji jsou ohroženi predátori /druhy masožravé/, neboť zde se zpravidla koncentrují škodlivé a toxické látky v potr. řetězci a to nejdříve až k narušení reprodukčního potenciálu poctišených druhů životních.

Spolupůsobení různých vlivů narušilo také adaptativní schopnosti populací druhů svého natolik, že v současné době dochází k jejich hromadným úhynům. Tak už dřílo, nebo dochází ke zhroucení populace křepelk, koraptu, bažantů/přestele je udržován v současné době v krajině formou umělého chovu/, zajíců a dokonce i uzení zvěře, se zatímní projevovat zřetelné poruchy. Dokladem toho je pokles úlovku proti roku 1970,

u koraptri o 98%, u běžentů o 40%, u zajíčků o 80%. To přirozeně má i určité ekonomické dopady /na př. export živočíšné a zvěřiny/.

u flory a vegetace je celá situace o to závažnější, že zelené rostliny jsou primárním producentem organické hmoty a tedy významním článkem a podložkou pro existenci všech konzumentů/vč. člověka/. V ČSR je před polovinou druhů vyšších rostlin v určité míře ohroženo dekoncemi i některými spodářky významné druhy /např. jedle bělokorá/. U libeňského je podíl ohrožení ještě vyšší, protože libeňané jsou zvl. citlivé na vlivy emisí a jsou proto i prvním indikátorem změdítaného ovzduší. Vážné ohroženy jsou i četné houby - a z nich především houby mikorrhizní, které nají nemalý ekonomický význam, protože podporují prosperitu lesních dřevin a to právě v ekologicky zhoršených podmínkách. Dechází ovšem nejen k využití a nízku jednotlivých rostlinných druhů/či dříčích populací/, ale miní velmi rychle i celé vegetační typy.

Tím dochází k omezenování různorodosti/diversity/ krajiny, což spolu s rozsáhlými změdítanými a lesnickými monokulturami a předlochtávanými druhy rostlin bez proložení a rozptýlenou stabilizační zelení může vést k ekologické destabilizaci rozsáhlých krajinných celků, neboť v takových podmínkách pak dochází ke změnám klasifikací rozmanění "agresivních" druhů plevelů a škůdců, kteří nemají přirozené nepřátele /parazity, ptáky, atd./ a v monokulturních podmínkách pak dochází k jejich kalamitnímu přesízení. Ze pak výsleduje nasazení pesticidů se všeobecně negativními skollami a ekonomickými náklady.

Současná situace ve vývoji volné krajiny je ekologicky kritická také proto, že se uplatňují bezprecedentní vlivy /např. imise/. Proto také "klasické formy" ochrany přírody nejsou účinné a v mnoha případech nemohou člověkem vyvolaným začátkem v přírodninu prostředí zahránit. Snaha po ochraně alespoň přirozeně vznášejících lokalit vedla k vyhlášování státních přírodninorezervací. Tyto poměrně malé lokality, pokud jsou obklepeny běžně změdítanými, nebo lesnickými udržovanou krajinou, se nemohou uchránit negativním vlivům. Proto jsou vyhlášovány velkoplošná chráněná území a ve sválosti významných případech národní parky / v ČSSR jsou 4/. Tato území mají v současné době rozlohu celkem 14 622 km², tj. 11,4% z celkové území státu/ČSR 10 377 km², t.j. 13,1% a SSSR 4 305 km², tj. 8,7%/. Tento rozsah kryje odpovídá poměru v ekologických státech /PL 11%, SSSR 18%, NDR 16%/, avšak odhaduje se, že nejméně v ČSR jsou tyto chráněná krajinná oblasti a národní parky/KRNAP/ v jiných oblastech ČSR 75% chráněných území již narušeno a asi 25% vělně poškozeno.

Nakonec je nutno zdůraznit, že využití fády organismů může znamenat potenciální hospodářskou ztrátu, protože nelze výjdečit budoucí možnosti využití a vlivy znešenné ztrátu kulturní. Proto je obecně tento jev chápán jako určitá eticko-kulturní míra dřevní společnosti a je dnes běžně užíván /až zneužíván/ jako argument politicky.

2.2. Lesy a lesní hospodářství

Za velmi vážnou považujeme situaci v oblasti lesního hospodářství, což platí jak z hlediska produkce dřeva, tak i z ohledu na mimoprodukční funkce. Přitom s poklesem plechy pěstná a ořešená stejně podíl nahodilých tříšek. Na budoucnost bude imisní zátaž lesů a krajiny nárastat také bude nárastat i poškození lesních porostů. Přímé poškození zasáhne velmi pravděpodobně 45-60% plechy lesů ke konci století. Neprůměrný vliv imisí je kyselé kyselých srážek až dnes zasahuje absolutní většinu území ČSR. Území SSSR je na tom poměrně lépe, ovšem už i zde se objevují výrazná regionální poškození lesů a krajiny a lze tudíž očekávat, že tento trend bude rychle nárastat /postupy poškození se obecně zrychluji/.

Kyselé srážky mají negativní dopad na vegetaci, půdy, ale i na vodní bioty/ryby a pod./. Podvazují plodnost dřevin/klesá plodnost a roky množí vysokou dřevou se prodlužují/, vedou k odumírání citlivých dřevin /jedle níží až i na Jizerská/, ale velmi negativně se ovládají i ve vývoji půd.

Přitom velmi kyselé srážky/pod pH 3,5/ mohou obecně/epizodicky/ zasáhnout prakticky většinu území ČSR /plocha 252 zasahovaná kyselými srážkami je podstatně omezenější/. Jednotlivá pod pH 3 se dnes vyskytuje i v oblastech považovaných za "čisté" /např. Český moravský vysocina/. Takové srážky, mající charakter slabých kyselin/ jsou pro většinu rostlin

nebezpečné/leptají jemná pletiva- na př. květai a pod./. a narušují reprodukci rostlin. Dělance i uhybnání borůvky/druh rostoucí na kyselých půdách/se přicítá kyselijná orážkam.

Imisemi je tedy narušován produkční potenciál lesa a to buď v několika směrech/obecná se snahuje pod vlivem imisii přidat dřeva, přičemž zpravidla jsou pozitivní porosty starší a to většinou dřevin jehličnatých /s univerzálním použitím dřeva/. Imisemi jsou nepriznivě cvlivňovány půdy a to až do stavu, který ohrožuje nejen vlastní produkci dřeva, ale existenci dřevin všebe. Všelki rychle mizí i cenné místní populace hospodářských dřevin/nepr. populární a plastický "beskydský" sark, populace sarku s rezonančním dřevem a pod./. Pokud se nepřistoupí urychleně k aktivní záchranně cenných populací/edem mimo imisii oblast -ex situ/bude hospodářské riziko nové zakládaných porostů neznámých vlastností a místně neadaptovaných druhů v budoucnosti velmi vysoké/.

Imisemi je vyvolávána i přímá ztráta na dřevu. UZ dnes stojí "na sucho" odhadem 1 mil.m³ dřevní hmoty. Je nutno také počítat se zhoršením celkové kvality dřeva. Má-li se totiž těžba udržet zhruba v rozmezí 10-13 mil.m³ ročně, pak hrne celou sumu bude tvořit těžba nahodilá, prakticky "imisní" a te až vysoký podíl méně hodnotného dřeva. Na tyto změny je těžba připravit i dřevozpracující průmysl.

Je třeba počítat s tím, že nejpozději na zlomu století se projeví a e d e c t a t e k dře v a / i pro domácí potřebu/, alespon v určitéj sortimentech. Proto by bylo účelné těžby regionálně diferenciovat tak, aby mimo imisní oblasti byly porosty "začetkovány"/a to i s regionálně přijatelnou ztrátou na přidatku/. a takto začetřená hmota by po vyvrhení imisních těžeb do určité míry vyrovňávala celkový nedostatek dřeva. Nade teké žádoucí přistoupit k zakládání "ligatkultur", což jsou rychle rostoucí dřeviny, vybrané podle místních podmínek a spracovatelského poslání. Na tyto snany ve spracovatelských kapacitách dřevozpracujícího průmyslu ve struktuře dodávaných dřevin musejí plán. navazovat změny ve aby tyto akce akutěně pomohly řešit i nedostatek dřeva v budoucnosti a nikoliv pouze ekologické problém, nepr. ochranu životné zalesnitelných oblastí a nahradu vodohospodářských a protiertěreních funkci lesa.

Další neobyčejnou nutnosti je péče o půdu. Vzrast kyslosti půd, spojený s výrazným vyplývaváním či blokováním hlavních živců/Ca,Mg,K a.j. reag.P/ a naopak s uvolňováním kliniku a jiných toxických kovů, je už tak velký, že k osesání těchto procesů by bylo třeba zhruba 5 - 10, ale nezřídka až 20 t/ha výpadek. Vápnání si podle odhadů vyžaduje již asi 30% lesní plochy UZ/na území SSR tato opatření nejsou zatím v podstatě potřeba/. Vhodné by bylo tato opatření realizovat preventivně v oblastech ohrožených imisemi a periodickými kyselými orážkami. Technická, technologická a energetická náročnost předpokládaných zásahů je evidentní. Vysoké dávkování vápence na tak velké ploše lesů znemožní zkrátka navíc jeho velkou potřebu tedy, podstatné zvýšení těžby, která zatím orientována na potřeby stavění. Navíc je nutno vnit v úvahu případnou výcekou potřebu vápence v souvislosti s navrhovanou metodou fluidního spalování, jako formy odstraňování spalín z hnědého uhlí. Je tedy třeba již nyní balancovat budoucí potřeby vápence a jeho rozdělení. Pokud by se však k vápněni v lesích nepřikřídilo včas, dojde na určité ploše prakticky k irreverzibilním změnám v půdě, která znemožní obnovu mnohých dřevin. Přitom je nutno zdůraznit, že vápnění není úplným, či konečným řešením , ale jen neobyčejně racionálním a díldím opatřením.

Z mimoprodukčních funkcí jsou nejvíce ohroženy funkce vodohospodářské v Sázím slova myslu, tj. včasně funkci plánocochranných a pod., a funkce rekreační. Změna ekologických a vegetačních poměrůna lesem půdou fondu vyvolá řadu změn v hydričních poměrech. Tak na př. rozsáhlá odlesnění vznik velkoplošných a uniformních helin způsobí zkrácení jara/ho tání sněhu, změnu druhové skladby nově zalesněných porostů a změnu věkové struktury/převládnou mladé výsadby/dojde ke snížení retenční schopnosti odlesněných půd a k podnádení. To vše a řada jiných změn nutné vyvolá změny v hydričním režimu nejen zalesněných dřezí, ale i niže položených oblastí /viz kap.2.1./.

Změny vodohospodářské depady má i těžba a doprava dřeva. Současná technologie totiž vyvolává rozrušení půdního povrchu a vede velmi často až k erozi / v Jizerských horách jde o vznik erozivních rýn v celkové délce něco 100 km/. To se přirozeně soudí v pokybu splavenin /nebezpečí

"zanesení" nádrží / a zhoršování čistoty vod/ nebezpečí hlavně pro vodárenské nádrže, viz následující kapitolu.

Zdrojem mnohých efektů lesního a vodního hospodářství je danedávna prozrazená priorita řešení imisní kalamity s cílem maximální záchrany dřevin. Z celospolečenského hlediska by mělo naopak jít o řešení, v němž dominuje racionální řešení zpomalování postupu imisního poškození lesů a snížování dopadů vyvážených tímto poškozením. Platí to jak ve směru dřevoprodukčním/těžby a chleden na obnovu, záchrannu genogendu dřevin a j./, tak na územku mimoprodukčních funkcí - v první řadě funkce vodohospodářských /v Širokém slova smýčku/. Důraz ba pak měl být kladen na strategická preventivní opatření, která jsou většinou méně náročná a spravidla dřínajší, než opatření nápravná.

V mnoha poštězených lesech dnes už pak najde ani o optimalizaci, jako například o zajištění takových "limitních" parametrů, které by uchránily daný systém /např. vodárenské nádrže/ před funkčním zhroucením. Taková opatření zahrnují jak prostorové uspořádání lesů/a te včetně využívání funkcí odumírajících porostů/, tak technologií hospodářství/především pak těžby a dopravy dřeva/, ale i pevnany lesů/av. původní lesní hmyzí kalamity-chalet modřinový a j./ a řadu jiných opatření /např. regulace mysliveckého hospodářství a pod./ Realizace takových opatření nesmí však být brzděna současnou legislativou, či zvyklostmi, které můly plně oprávnění v normálním lesním hospodářství, ale jsou určitou překážkou v minofádné imisní situaci. Je ovšem přirozené, že operativní plány musí vycházet z obecné strategie a taktiky.

2.1. Voda a vodní hospodářství

Z ekologických a vodohospodářských hledisek jde v podstatě o dvě základní aspekty : 1. celkové množství disponibilní vody a 2. kvalita-čistota, jakost, vody.

2.1.1. Celkové množství disponibilní vody

Na celkovou bilanci disponibilní vody /Především pro ČR/není dosud mezi vodohospodáři jednotný názor. Někteří/zdejší většina/ doufají, že situace je i v tomto směru již nyní velmi vypjatá, jiní kalkulují s předpoklady, které je nutno dodržet, aby se množství vody nestalo /do roku 2000/ limitujícím faktorem rozvoje celé společnosti. Předpokládají, že se do té doby podaří zajistit pro definiční oblasti dostatek vody vybudováním potřebných retenčních nádrží a dále nařízenimi na převod vody z míst, kde i v budoucnu bude voda docházet ke všeak nutné v této souvislosti uvádít rychle postupující devastace lesů imisemi a s tím spojené ohrožení jejich vodohosp. funkcí právě v pramenových oblastech. Navíc je jasné, že zákonového "optimisticke" představy předpokládají relativně obratné investiční prostředky, rozsáhlá technická zařízení, využívání povrchových vod, jejichž znečištění neustále stoupá, to vše právě v období, kdy celková ekonomická situace nedává předpoklady pro příliš vylkovací technické řešení. Zdá se tedy, že ačké teoreticky by mohl být koncem století relativní dostatek vody ve všech oblastech, ale pouze za předpokladu splnění velice náročných ekonomických a technických podmínek, které s největší pravděpodobností nepodaří realizovat v potřebném časovém horizontu, což by pak mělo katastrofální následky pro celou společnost.

Přitom je známo, že již nyní se limitní situace dalšího rozvoje některých oblastí z důvodu nedostatku vody objevuje /např. Ostrovsko/ a jinde se mohou v kritické situaci takové bariéry rychle objevit /Severoč. a Střed. kraj./. Navíc je důležitým faktorem čas, který může mít rozhodující význam, pokud by např. imisemi velkoplošně poškozený vodní režim, nebo dálce trvající sucha nepředvídatelně a rychle celou situaci vyhrozila. Příkladem je rozsáhlé omezování dodávek pitné vody v mnohých oblastech v r. 2000.

Proto k zákl. technol.-předpokladům zajištění celkového množství vody v první řadě patří maximální hospodářnost využívání vody a všechny odpadatelé /vč. recirkulace/ a omezování ztrát v rezervozech vody /část cíti je v havarijném stavu a ztráty jsou poměrně vysoké- 20 - 40%. Je si třeba ovšem uvědomit, že se nejedná jen o kapající kohoutky, kde by bylo možno snížit ztráty lehkou úprávou, případně racionálnějším užíváním vody, svýšením její ceny, ale hlavní problém je v havarijném stavu rezervní síti, která je většinou stará přes 100 let, bez kvalitní údržby a nové

instalované rozvody chátrají velice rychle. Zanedbaná údržba rozvodní sítě pítnej a užitkové vody si v nejbližším době vyplatí obrovské náklady a kapacity zemních prací, ale jejich další odkládání bude jen znamenat zvyšování již tak vysokých strát stále obtížnější získávané a upravované vody v rozvodech.

K fytotechnickým bì ekologickým předpokladům pak patří především reakcí dlní, funkčnì zemíferné hospodaření ve vodohospodářský významných oblastech/v chráněných obl./přirozené akumulace vod - ČOPAV a obecně ve všech pramených oblastech/.

Je totiž mj. nutno počítat s tím, že mnohé závažné a bezprecedentní vodohospodářské problémy vystanou během 2-3 desítek let v lesních oblastech postižených imisemi. Na přelamu tisíciletí bude totiž jen v ČR imisemi poškozeno vásně okolo 1 mil. ha plachy lesù. Na těchto plachách pak stratí sice z části lesní ekosystémy svou hydrickou účinnost. Závažnost těchto problémů vyplývá i ze skutečnosti, že v postižených oblastech leží prakticky více než 60% našich pramených oblastí a velká část vodních nádrží.

V imisích oblastech lze celkově očekávat následující změny hydrického režimu :

- Stejnou celkový odtok z příslušných/větincu horských/ povodí a to o několik % až o několik desítek %. To je jev, který sám o sobě je pozitivní, využije-li se tento zisk vodohospodářsky.

- Stejnou-klik říčkové protoky ,zvláště jarní a přívalové a to o desítky až až o stoveky %. Tím narůstá i nebezpečí povodní a říční eroze se všemi vodohosp. a ekonom. důsledky. Stejnou objemy povedkových vln u vod stoletých pravděpodobně žijí až na dvou desítkách.

- Zvýší se výrůstek i srážková eroze, především ryhová/větincou pod vlivem těžkých mechanizm / a to o hru stovky procent/, podle geologického a geomorfologického charakteru území/. Tím narůstá nebezpečí spojené na př. se zanášením vodních nádrží /srv. rychlý postup u Jirkovské nádrže v Krušných horách, tedy v oblasti málo "erzabilní", velmi akutní je tato nebezpečí obecně ve flyšovém území, např. v Bechyňech/.

Hydrické změny ovšem neovlivní jen vlastní "horáké" území, ale větincou a negativně pojawi i v podhůří, což může mít dalekosáhlý dopad na některá území nebo dokonce na celou ekonomiku státu /např. nebezpečí zatopení dolů ŠHD a pod./. Současný přístup k řešení vodohosp. problémů horských oblastí /na př. hospodaření v lesích/naznačuje, že nebezpečí z narušení hydrického režimu nejdříve považováno kompetentními místy za ekonomicky závažné.

Dosud také nelze odhadnout, jak dalece mohou změny malých horských povodí ovlivnit velká povodí. I zemědělská půdy totiž méní výrůstek hydrické parametry/zvyšuje se profil povrchových odtoků/ a tak nelze ani změny ve velkých povodích vyleudit. Je však nesprávné, že už dnes dochází prakticky na celém území našeho státu k vodohospodářským změnám, s kterým současný směrný vodohospodářský plán nepočítal a které nemohl předvídat. Proto je nezbytná jeho aktualizace na základě současných vědeckých poznání a prognos všech vztahujících vazeb a souvislostí ekologických změn.

2.3.2. Znečištění vod

Za velmi vážný problém je nutno považovat rostoucí znečištění vod. V období 1960 -1980 stouplo jen v ČR "vypočítané" znečištění o 18,7% na celkovou výši přes 167 tis.t za rok /vyjádřeno bicem.sptřebou, kyslíku za 5 dní - BKZ/ a v evidovaných zdrojích znečištění vod o 1,664 na celkovém 4 795 t. Tak po určitém zlepšení situace v 60 letech je poslední období charakterizováno rychlým zhoršováním stavu.

V podstatě jde o 4 hlavní okruhy znečištění :

- zemědělství, průmysl, komun.znečištění,/ sídliště/ a znečištění vod na imisi "nejhoršího typu".

Kritickým zdrojem znečištění vod je zemědělství už proto, že většinu jde o zdroje zasypávané či plásné a tudíž těžko kontrolovatelné. Nejčetněji je znečištění vyvoláno organickými látkami /močúvka, silážní šíry a j./ průmyslovými hnojivy a pesticidy (pesticida/vymýváním přebytečných nerompuštěných látek z půdy, řasy u nevhodného ukládání /, ropnými látkami a td. Odhaduje se, že znečištění ze zemědělství / z polí velkochovu, siláží, skladů a pod./

Kromě znečištění je rovněž velmi závažné. Nejlépe to dokumentuje pokles čistoty vod - obvykle o 1 stupen - na úsecích toků pod většinou městy, /Vltava pod Prahou, Svatka a Svitava pod Brnem, Odra a Ostravice pod Ostravou a pod.../. V řadě měst byly totiž uděleny vyjimky ze zákona 139/73, na př. i Praze, Bratislavě, Bruselském městě, z nichž Králové a Usti n.l. nemají vůbec žádá zařízení na čištění odpadních vod, stejně jako 25 okresních měst a větších nově postavených sídel. Tak jen vypočítání odpadních vod veřejnými kanalizačními sítěmi od r. 1970 do r. 1980 téměř o 70%.

Přímo znečištěování vod průmyslem se v posledních letech udržuje zhruba na stejném úrovni, příp. i s regionálně vystopovat i mírný trend k poklesu. Závažná jsou ovšem komplexová znečištění, která mohou dlouhodobě narušit biotickou složku vod a tím snížit dlouhodobě ekologickou funkci vodního biotu. Nejdůležitějším problémem je znečištění vod celulozami /horní Vltava horní Laba a další/. Zejména specifickým problémem je ovšem znečištění podzemních vod petrochem. průmyslem. Nebezpečné jsou nepravidelné vlivy energetické dopravy a dalších zdrojů plynulých emisí kyselého charakteru. Ducty a mokrého spadu se dostávají okyselující látky z ovzduší do půdy a ovlivňují povrchové vody. Nejvíce jsou postiženy horaké oblasti, kde prakticky ve všech oblastech je okyselen a voda Jezer a vodních toků /na př. větší řece Labe/. Postupně jsem kyselkovatost vod zaznamenal i se zlepšovat, okyselování toků i v nižších oblastech a rovněž okyselování vody několika horizontů podzemních vod. V okyselených vodách je omezen až znečištěn život a tyto vody se stávají nebezpečnými i pro člověka v důsledku zvýšeného obsahu toxických kovů, které z půdy a z umělých spadů jsou právě kyselými srážkami uvolňovány.

Z hlediska humánné hygienického je tento jen velmi závažný proto, že už dnes postihuje acidifikaci vod především povodí dál.vodárenských nádrží.

V umělých lesních oblastech jsou vlivem zvýšených těžeb a dopravy dřeva tedy vysoké eroze, znečištěovány vody vyplavováním huminovými látkami dokončené dusíkem, takže toto znečištění nelze pokládat jen za organický leptický /chutový a pachový/ nedostatek, ale za poruchu se zdravotními dopady.

Specifickým problémem je znečištěování vod radionuklidy. Faktového znečištění se o jistou jejen v místech těžby radiakt. uranu a v souvislosti s provozem jáderných elektráren, ale i v umělých elektráren, spalujících hnědou uhlí. Předpokládá se, i určitá kontaminace vody Vltavy v důsledku výstavby jáderné elektrárny Temelin, ačkdy v souvislosti s omezením využitelnosti Jizerky a Labe a obecně s reaktorům zeměd. znečištěováním vod mohlo vytvářet vážnou situaci v zásobování průkliky aglomerace pitnou vodou. Z znečištěování vod má dopady nejen krajinné ekologické, ale humánné hygienické, odráží se už dnes i v průmyslové výrobni sfére.

Z hlediska krajinné ekologického chronické zatížení vod i opisovaného "návarie" vedou k oslabení samočisticí schopnosti vody a k poruchám vodního biotu/ve smyslu kvantitativním i kvalitativním/. Je tedy nutno podítet s tím, že také chov ryb bude ve zvyšující se míře postižován různými katastrofami, nemocemi a důsledkem ryb/ztrátu samočisticí schopnosti vodních biotů je nutno dříve či později kompenzovat výstavbu čistíren vod.

Z hlediska humánné hygienického se výrazně omezuje možnost použití znečištěných vod k vodárenským účelům. Ve vodních biotech jsou vysoké obsahy dusíků, koluje zde celá řada toxických, případně karcinogenických a mutagenických látok, které se do lidského těla dostávají jak s pitnou vodou, tak i přes potravní řetězec/např. závlahami/. Přitom je možný synergismus různých látok, případně na určitých ekologických nepředvidatelné uvolnění toxických látok ze sedimentů /např. opátevné uvolnění rtuti ze sedimentů vzniknutí paralytických očí do vod a j./.

K humánné hygienickým aspektům znečištěování vod patří i rekreační využívání vodních plach. Ubytová vodních plach umožňujících pláhodacetnou obnovu tělesných a duševních sil, neboli znečištěná voda má nepravidelný vliv na psychoemocionální stav člověka navíc rekresce v znečištěných, většinou entrofizovaných vodách vede k vysokému výskytu různých kožních allergií i k závažnějším infekčním onemocněním.

Důsledky znečištění vod se promítají také do výrobní sféry-. Některé

vody už dnes nejsou pro znečištění vhodné ani pro přímé použití v životidlné výrobě/ na př. Novoulynské nádržce na jižní Moravě, při čemž právě závlahy a rekrece patřily k hlavním argumentům pro jejich výstavbu/. Dokonce místy dosahuje znečištění celých vodních biotopů /vč. Sediment/takového stupně, že ohrožuje i chov vodní drábeče /batuliamus u kachem/. Znečištěná voda má již mezinárodní použití i v některých průmyslových odvětvích a již nyní vylučují některá oblasti pro sociální výrobu náročnou na čistotu vody,/ na př. elektroniku, výrobu filmových materiálů a pod./.

V ČSR klesala zejména v minulé 5 LP výstavba čistíren komunálních a průmyslových vod tak, že tak. 4/ což se projevuje v nárůstu znečištění vod. Tento nárůst se bude zrychlovat pokud se adekvátně nezrychlit výstavba čistíren a pokud se nezajistí odpovídající legislativní a organizační opatření /na př. omezení udělení výjinek, zavedení účinné represe a pod./.

Je nutno zdůraznit, že péče o čistotu vod musí zahrnovat nejen péči o povrchové vody, ale i péči o podzemní vody, neboť patříme /např.v rámci EHP/ ke krajinám chudým na zásobu podzemních vod/tab. 5/.

Nesbytnou součástí péče o kvalitu vod je i odpovídající monitorování a to nejen přístrojivé, ale i sledování typických indikátorů a bioteatů, /pav, ryb, vodního hmyzu/.

Tab. 4. - Základní údaje o výstavbě čistíren odpadních vod.

Ukazatel	1970	1980	Indexx
Plán ochr. ZP mil. Kčs			
bez. cen/	500,25	543,60	92,1
Plán inv. dto	548,98	471,50	85,9
sk. proek. dto	467,88	354,00	73,7
Plnění pl. ochr. ZP -	79,4	65,1	82,0
" investorů -"	85,7	75,1	88,1
Počet dok. akcí v roce			
/kus/	98	13	13,3
	1971-5	1976-80	
Počet dok. akcí v SLP	408	69	16,9

Tab. 5 - Zásoby vod v některých státech EHP.

Stát	Využitelná zásoba /na 1 obyvatele a den/
ČSSR	150
BLR	390
NDR	960
MLR	1 600
SSSR	2 450

2.4. Zemědělství

Z ekologického hlediska ze zvláště kritickou považujeme situaci v obl. zemědělství - a to přesto, že se v e době posledních 15-16 let podstatně zvýšila zemědělská výroba. To to vzhledem byl podmíněn především šlechtěním, zvýšením používání chemických prostředků /zejména průmyslových hnojiv a pesticidů/, rozsáhlou mechanizací, koncentrací živoč. výroby a t. Zdá se však že téměř prostředky bylo dosaženo horní hranice ekologických možností jak v rostlinné, tak i v živoč. výrobě a napak dochází k narušení některých ekol. vztahů, které by v budoucnu mohly mít nedozírné následky. Devastace krajiny, koncentrace "odpadů" z velkochovou vysoká energetická náročnost, vysoké mýry znečištění vod, to vše jsou baráky na které budou narůšet dosavadní koncepce rační a "intenzifikádní" trendy zem. velkovýroby, nerespektující naše specifické přírodní podmínky, /převážně zvlněný až pahorkatý terén, omezené zdroje vody, prům. zatížení, vysoká hustota osídlení atd./.

Při dnešním stylu hospodaření je možno počítat spíše už s poklesem na výnosy, protože se zhoršují primární produkční podmínky, /hlavně pháni, ale i geoaterriské, na př. imise/. a pravděpodobně ani inovace pesticidů neudrží výnosy na současné výši. V některých oblastech se skutečně už několik let projevuje stagnace výnosů některých plodin, či dokonce jejich pokles.

Zvyšování výnosů u hranače produkční kapacity plodin je sice o cca 11% energeticky velmi náročné.Tak při růstu spotřeby prům. hnojiv / a novic i pesticidů/ na 150% v období 1960-79, vzrostly ha výnosy obilnin jen asi na 15%, brambor na 19%, cukrovky pouze na 10% a u olejnín se výnosy nezvýšily.

Je známé, že méně velmi výškou výnosu orné půdy na obyvatele, také je nutné až maximálně zefit. Je ovšem nutné zdůraznit, že z ubytka 421 000 ha v období 1960.-80 činil ubytok na průmyslovou a občanskou výrobu jen 13,3%, zatím co převed do kategorie nepředných ploch činil téměř 31 % a do lesního a půdního fondu skoro 41 %.

Velmi závažný je světlem problém antropogenní kvality zemědělských půd, která se v poslední době pod vlivem zemědělského hospodaření male i lidských vlivů zhoršuje.Organické hnojivo je totiž stále více nahrazováno průmyslovými hnojivy, vyhaojuje se méně než 18% orné půdy rodné./ Za období 1960-79 se zvýšila spotřeba průmyslových hnojiv dokonce 4,1x/. V současné době /1980/ se používá zhruba 360 kg čistých živin na ha orné půdy./ V roce 1960 necelých 100 Kg/. Nejde ovšem výjimky aplikace 600 kg/ha/ Vzhledem ke stavu půd se odhaduje např. únik dusíkatých hnojiv do spodních i povrchových půd vod zhruba na 40%. Přičemž výšší dávka znamená podstatné zvýšení úniku. Proto také většina vod v zemědělské krajině vykazuje vysokou koncentraci dusíkané /v Moravském kraji vlivem vysokých dávek hnojiv dochází dokonce k rozpuštění krápníků/. Cenovým zvýhodněním průmyslových hnojiv prakticky došlo k tomu, že poprvé v dějinách zemědělství se stal hnají odpadem. A tak byl přetnut koloběh látka, podmínující pomárač vysokou a nutričně hodnotnou produkcí přírodních energetických zdrojů. V důsledku tlaku na zlepšení spotřeby pokrmných hmot jsou posuny v nejbližším okolí Velkýchovic, kam jsou využívány jejich chlávkové odpadky, kdežto z bezstelinových chovů, soustavné přehnojování se všechni negativně výsledky až po kontaminaci různými škodlivinami, zatímco na vzdálenějších polích vzniká závažný nedostatek organické hmoty v půdě.

Půda zatím ztrácí příznivou strukturu a schopnost sorbee /vazby živin/ Tento stav dále umožnuje těžká mechanizace, která vede nezřídka ke zhutnění půdy až na 50-70% plochy. To pak v kombinaci s předchozími faktory vytvořilo stav, že srážkové vody se do půdy nevzakují. Tím na jedné straně vzniká nedostatek vláhy pro plodiny, nadruhé straně vede k zvyšování podflupevru hového odtoku, spojeného nezřídka s plácenou až rýhovanou erozí. To znamená obrovské energetické ztráty ve formě živin. Asi 60% dusíkanového dusíku a asi 48% vápníku atd. v povodí Labe je antropogenního původu. V mnohých oblastech a těžšími pádami vznikají obrovité "nísy", soustavně zanekfrováné nad "speklou" krušrou. Zde klíč produkcii hnojida až na nulu.

Dosud se nedocňuje postupné e k y s e l o v a n i p ū d /inice okyselující průmyslová hnojiva/Přitom 60% z půd ČSR lze označit za slabé kyslé, až kyslé. To přirozeně musí mít nepříznivý dopad na produkcii, takže kyselá je nutné pečítat i s větší potřebou vápníku, přičemž potřeba vápence poroste i pro vápnání lesů a využití pro fluidní spalování, jak jde se o tom již zmínilo.

Zvyšování dávek dusíku, převaha pěstování obilovin /jsou pěstovány 3-4 x po sobě/ a nevhodná agrotechnika / kombajny při sklizni vyfukují semena plevelek apět do pole a plevnou /vyvolává neúnosnou zaplevelení polí/. To si opět vynucuje zvyšování dávek herbicidů, které dnes tvoří asi 80% aplikovaných pesticidů.

Současný charakter hospodaření vedl také k výrazné změně struktury v krajině. Půd tlakem velkoplošných technologií a těžké mechanizace byla krajina silně uniformována. Byly odstraněny masy, rozptýlená zelen / a to včetně břehových prostorů/, mořiny a jiné "nezemědělské" vegetační formace. Krajina byla nezřídka velmi násilně přizpůsobena "neekologickým" technologiím, zatímco by měla být technologie a mechanizace racionalně přizpůsobována krajině. Tento proces zákonitě vede k oslabení bioregulačních mechanismů v krajině a obecně k ekologické destabilizaci krajiny a etevírá tak cestu k nejrůznějším katastrofám a nesoci /ale i konkurenčně agresivním plevelem/. Na př. jen párek poštorek je schopen reálně pochybat hraboše, kterí by jinak uprobili škodu na úrodě za 179 000 Kčs, pesticidy jsou likvidováni paraziti plevelek a škůdců, cenzem rozptýlená zelen je omezena možnost hnězdění ptactva, které

likviduje škodlivý hmyz atd.

¹⁶¹²
Velké lány souhrnných pozemkových úprav otevřely možnost cestu eroze. Archivní sčítání ukazují, že ve zrcadlání s polovinou 19. století eroze regionálně výrazně stoupala a na mnoha územích je dnes více než 50% ploch ohroženo erozí. Kreslo známou obrovskou a nennahreditelnou ztrátu orgice / 1 cm ornice se vytváří cca 80 - 100 let/ a tím i ztráta živin.

Negativní důsledky nadměrné aplikace pesticidů na ekologickou rovnováhu v krajině, na kvalitu kravie a na kvalitu potravin jenom obecně známy. Bez této prezentované ochrany rostlin se dnes již ani neobejdeme, nicméně nelze jimi řešit "chyby" v agrotechnice, ale musí být aplikovány na základě ekologických poznatků pouze jako jedno z opatření integrativé ochrany rostlin.

Rygiennický stav zemědělské krajiny neindikuje jen volně žijící živočichové, jak již bylo uvedeno v kap. 2.1., ale dokumentuje ho i skutečnost, že přes čel všech nutných porádků v životě, výrobě je způsobeno různými etravami a dietetickými peruchami z krmiv/proti 3,7% infekčním/. Potravní řetězec je totiž zatížen jak vysokými koncentracemi dusičnanu a pesticidů a jejich metabolity, ale je kontaminován těžkými kovy/rtuti, slourom, kadmiumem, které se v poslední době ukazují jako zvláště závažné. Roste i ohrožená produkce krmiv i potravin cizorodými látkami, např. mykotoxiny /vadné uchladnění krmiv a pod./ Ve velkochovech se lípi i četní infekce, zejména kneny salmonel a jiných patogenních mikrobů/většinou jako důsledek nedodržování technol.kázna a vysoké koncentrace zvířat/. Nedostatečná hygiena a veterinární péče o skot je příčinou významného výskytu mastitid /až 70% a tak i řádné kvality mléka /které nezfidku nelze použít na spracování na syry/.

Nelze posineut ani skutečnost, že ve většině velkochoevě dochází nerespektování biologických zákonitostí k zbytečným ztrátám /kvality i kvality produkce/. Tato se totiž nerespektuje přirozené chování zvířat /etologie/ nejméně pokud jde o specifické nároky na prostor/territorialita/, narušují se vazby matka - ptenek, přilis častý odnášení telat, dřívě, než získají od matky přirozené protilátky proti infekcím a jsou soustředěna do chovu, kde jsou zaneseny infekce z různých stájí. Proto také dřívě telat je nedárně vyskyt. Nejde principiálně odděleny chovy skotu na maso od cíjevu na produkci mléka. Celkový a av skotu je nutno podstatně zvýšit, aby dosáhl přiměřeného posudu cca 1 zvíře na ha. Je třeba zejména v horských a podhoranských oblastech rozšířit v přiměřeném rozsahu pastvu dobytka a obhospodařování horských luk, z nichž část byla zanesena náletem v lesem, protože ji nebylo možno bez speciální horské mechanizace obhospodařovat. Právě tyto plochy bude nutno pro živočišnou výrobu znova v přiměřeném rozsahu použít.

Celková živoč.výroba v posledních letech stoupá, ovšem u výroby jatečného skotu, ale i vaječ, se tento růst v poslední době značně zpomaluje, až klesá. Přitom navíc stále větší podíl výroby jatečného skotu připadá /zhruba už le let/ na brakování krávy / v r.1980 přes 53%/. Brakování krav negativně ovlivňuje i dejivost, protože jsou poráženy krávy daleko dřívě, než dosáhnou vysokou dejivost.

Při ustájení a při manipulaci se zvířaty a to i při vlastní porádkové se zcela zbytečně vyvolávají stresy /jde o živé vnitrové organismy-/ které snižují finální kvalitu masa/zvýšení obsahu některých hormonů a nejméně výmluvných stresů/. Nezfidka je kvalita masa snížována také nedodržováním ochranných látek mezi posledním podáním biochimických preparátů /hormonů, antibiotik aj./ a porádkou-. To vše se nutně održí v nutriční hodnotě masa a mnoha výrobků.

Je třeba zahrznit, že pokud škodlivých a toxických látek /tj. nové/ a primární produkce po finální výrobce se u nás systematicky nesleduje, /nemonitoruje/, takže prakticky na tento pesek nelze z našeho území podat ucelené údaje. Jednotlivá sčítání a analogie z jiných zemí však naznačují, že jde o velmi závažnou humánně hygienickou problematiku. Tento náš nedostatek analýz z reziduí v potravinách nám způsobuje značné ztráty v zahraničním obchodu s potravinovými surovinami. Někdy ze tento nedostatek kontroly působivá i k neoprávněným reklamacím, kterým nemůžeme čelit, protože nemáme kon roli vlastní, ale i k různým nepřátelským politickým skupinám, např. v turistice.

Z hlediska regionální výživy je nutno dle sporu se zamítnout o výrobě zeleniny a ovocia. Dnešnou formu intenzívní výroby zeleniny vede k tomu, že značná část produkce je hygienicky návadná/např. vysoký obsah dusičnanů/. Ke zbytědnu ztrátám a ke snížení kvality dochází také při dlouhé manipulaci se zeleninou a ovocem /uvádění a hnítí/. Vysokou pravděpodobností je zelenina z intenzívnych kultur kontaminována kovy, či jinými škodlivinami, např. v důsledku opakovaného používání náspecků z některých odpadů na těžké pozemku, automobilovými exhalacemi z blízkých komunikací a pod.

Nakonec nelze ignorovat pomírnit celkovou energetickou bilanci zemědělství-především s ohledem na ekologické principy. Přitom, i když chybí přesný analýzující zdroj, je jen část vložené energie. Jde na primární produkcii organické hmoty v rostlinné výrobě, kdežto nejmíň řešený velký podíl energie je věnován na dopravu hmot/nebo lidí/ na velké vzdálenosti v důsledku nedostatečné koncentrace výroby a organizačního odtržení rostlinné výroby od živočichů. Je zřejmé, že již z hlediska úspory pohonného hmot bude nutný rozptýl zemědělské výroby do menších, relativně samostatných farma v rozsahu bývalých katastrů obcí. Navíc desavadní struktura živoč. výroby a vysoký podíl výroby vepřového masa je energeticky nevýhodná /vysoká spotřeba krmiv, především obilovin/, proti chování skotu, který jako polygastrické zvíře/přirovnávek/ lepě využívá objemná krmiva. Navíc vysoká spotřeba vepřového masa není ani z hlediska regionální výživy nijak zádoucí.

Jeme přesvědčeni, že důsledná využívání ekologických poznatků v systémovém pojetí by v zemědělství přineslo nejen výrazné úspory energie ale vedení by i k nastolení nové ekologické stability na vyšší, vědecky podložené úrovni. Znamenalo by to snížení zdravotních rizik pro populaci lidí, ale i snížení ohrožení rostlin a živočichů, celková zvýšení rekreační a estetické hodnoty naší krajiny.

3. Člověk - hygienicko ekologické aspekty :

Socioekonomické faktory, které v nedávné minulosti vedly k výraznému zlepšení zdravotního stavu naší populace a k zřetelnému prodlužování lidského života se jeví-ale spíše ve své extenzivní formě-viceméně vyčerpány. Výrazné zhoršení životního prostředí může tento trend nejen zastavit, ale dokonce i zvrátit. Adaptabilita člověka, resp. lidské populace, na nepříznivé působící změny prostředí je poměrně omezená. Navíc anché dělníky se mohou projevit až po určité době v důsledku kumulace vlivů, nebo zpožděného účinku, některé se mohou dokonce projevit až v následujících generacích /mutační účinky/Vzhledem k tomu, že životní prostředí se zhoršuje od 50 let progresivně zhoršuje a protože mladá generace bude delší dobu pod vlivem téhoto zhoršujícího se prostředí/delší dobu ve stresu/ je nutno celému komplexu vztahů mezi populace -prostředí, věnovat mimofádnou pozornost. Je to iž pravděpodobné, že možné zdravotní poruchy se u mladé generace projeví v dřívějším věku, často už ve vrcholu produktivního období, než tomu je událostí starší populace, u které se řada poruch projevila až v postprodukčním věku.

Každá škodlivých vlivů u nejmladší věkové skupiny /novorozenčí, děti předškolního věku/ se uplatňuje v procesu tělesného a duševního vývoje, ale projevuje se až v dospělosti /na př. poškození srdečního svalu kojenec dusitany a dusičnan se může projevit ve zvýšené náchylnosti k infarktu/. Mnohé faktory ovlivňující vývoj embryí a plodu a navozující vznik vrozených/teratogenní dělníky/. Jiné faktory působí vznik alergií a to na zdkl. postupně aerodifuzní přecitlivělosti organismů.

K tomu je nutno dodat, že nejrůznější škodliviny/toxiny/se mohou vzdáleně ovlivňovat, a to tím, že se jejich děin sdílí, až znásobuje, např. některé pesticidy a antibiotika, nebo naopak tím, že se se jejich děin/má př. podávání léku/ruší, což může mít nežádoucí důsledky při léčení. Mnoho těchto vzdálených dělníků se objevuje zcela nezávěřeně/např. po zavedení nového přípravku/, takže vyvolané poruchy se mohou napravovat teprve dodatečně. Totéž platí obecně o vlivu zhoršeného prostředí, protože vlastní důsledky vzdálených vlivů se většinou projevají v časovém zpoždění.

V kapit. státech jsou z tohoto hlediska většinou dlouhodobá a úplnější sledování, zejména u nás jsou k dispozici spíše jednotlivá, nesystematická sledení. Příkladem může být rtuť a její sloučeniny. Ještě před 10 lety

nebyly u nás odpovídající informace o tomto krovu v prostředí a proto se soudílo, že tento problém u nás neexistuje. Jakmile se však provedla podrobnější řízení, bylo zřejmé, že tato rizika platí pro nás v obdobné míře jako v jiných státech.

O skiddách a negativních důsledcích znečištění životního prostředí svědčí např. údaje o zdravotním stavu dětí v severočeské okresní pánvi /okresy Chomutov, Most, Peperice, Ústí n.l./. Mojenecká důležitost v této oblasti byla v r. 80. c 123 vyšší než činný průměr ČSSR.

Slov byl v posledních letech následující /v promilech/.

rok	Chomutov	Most	Teplice	Ústí n.l.	Průměr	ČSR
1979	18,7	17,2	17,3	17,1	17,6	15,8
1980	20,7	17,7	19,2	22,6	20,1	16,8

Podstatně vyšší je v těchto okresech i podíl novorozenců, kteří byli během pobytu v nemocnici nebo při prepouštění nemocni. V okrese Most je tento ukazatel dokonce již vyšší /36,6%/ než v celé ČSR /9,54%/.

Při preventivních prohlídkách děcetočáho věku konaných v uvedených okresech roku 1980 nebyly zjištěny pouze u 38,4% osob chorobné změny /ČSR 57,7%/. Tyká se to zejména akutních infekcí cest dýchacích /ČSR 1,7%/, SČ oblast 4,1%, nemoci trávicí soustavy - ČSR 0,4%, SČ oblast 1,3%, nemoci kůže a podkož. vaziva - ČSR 1,7%, SČ oblast 4,6%, nemoci svalové a kostní, soustavy a poj. tkáně - ČSR 3,6% a SČ oblast 12,7%.

Výskyt důležitých chorob byl v této oblasti o 120 % vyšší než v ČSR, 2,2 x častěji se zde vyskytuje virový zánět jaterní 3,6x více je zde znečištění infekčních a parazitárních.

I když tyto skutečnosti mohou být důsledkem jiných faktorů, má na ně zhoršené životní prostředí bezpečný rozhodující vliv. Kromě toho je nutno vztít v důvahu, že do jisté míry je tato území "modelové" pro postupující zhoršování ZP v ostatních oblastech ČSSR.

Z n e c i s t o v a n i je tedy nesporné faktor, který významně zhoršuje zdraví člověka. Platí to nejdříve pro populace dětí a mladistvých. V postižených oblastech je u dětí nejen zvýšena nemocnost, dýchacích cest, ale zvláště je zvýšen výskyt komplikací tzv. banálních onemocnění horních cest dýchacích /záněty plic, záněty středního traktu a j./. Je to významně změněny hodnoty některých ukazatelů krevního obrazu /počet šervezových krvinek, množství krevního barviva, odčinost červ, krvinek/, hodnoty imunitní /uminooglobulinu/, hodnoty některých enzymů, jakož i hodnoty tělesného vývoje a růstu /rostní zrání/-, ale i u dospělých najdeme častější výskyt chronických nemocí dýchacích cest /bronchity, astma/ a poškození pravého prsu/cer/pulmonale/střední délka života je v SČ kraji třetí než průměr ČSSR asi o 3 - 4 roky. Vedle hlavního znečištění vzniklého spalováním fosilních paliv průmyslových procesů a dopravy /prášnost a 5% se totiž do ovzduší dostávají i kysličníky dusíku, sloučeniny toxických prvků/arsen, kadmium, vanát, nikl, clovo, berylium, selén a j./ a polycyklické uhlovodíky a karcinogenními vlastnostmi.

Další významnou součástí ZP, mající zásadní vliv na zdraví je voda. Člověk používá vodu jako vodu pitnou, užitkovou a provozní a pro rekreační. Pitná voda ovšem musí být nejen "bezškodná" pro naše zdraví, ale musí být chápána jako integrální součást výživy člověka především pokud jde o obsah minerálů, makro- i mikro prvků. Proto také "obyčejná" pitná voda není trvale zastupitelná žádnou minerálkou.

Problém se zajištěním vhodné pitné vody vyvrtávají již při vymezování ochranných hyg.pásům zdrojů vody. Mámme sice dokonalé směrnice, ale zásady hospodaření v nich nejsou ještě zdaleka vyřešeny, /časté efekty hygienických požadavků se zaměřují na vodní výrobce/. Proto také stále dochází k hrubým narušením kvality vody již ve zdrojích a často jejich dotasnému i t valem vyfuzením a použití. Většinou jde o znečištění vody škodlivými, či toxickými odpady a látkami z nejrůznějších zdrojů /viz ka. 2.3.2/

Takové situace již u nás nastaly a stále se opakují a zdůvodněným následkům bylo často zabráněno jen včasnému kontroleců a vyřazením /slepoň dočasným/ těchto zdrojů z užívání/např. Rychnov n.Kn. a Mýto na Sokycanskou-kyanidy, Fráňatice - dosudště vápno, Chomutov Strážské - polychlorované difenyly a formaldehyd, Cheb - rtuťnaté soli, Praha Podolí - virové kontaminace, Želivka - stoupající trend rtuťnatých solí v rybím mase a pod./.

Také pitné vody ze zdroje kontaminovaného mikroby nebo viry může způsobit vážná nekalílivá onemocnění/břišní tyfusové paratyfy, uplavici, nekalílivou sleutenku, cholemu, jakož i Fadu dalších těžkých onemocnění/. Z minulosti jsou známy u nás epidemie břišního tyfu a úlavice, epidemie leptospiroz, v posledních letech se pak vyskytly reziduální epidemie Sleutenky /Ústí n.l., Jablonec, Kys.N.Město a jinde/.

Jako zdroje pitné vody jsou užívány u nás převážně povrchové vody/zdroje údolní nádrže, rybníky/, jejichž kvalita užívání nevyhovuje ani pro závlahy. dosud používaná technologie úpravy /chemická čípaní, filtrace a dezinfekce je naprostě nedostatečná a obyvatelstvo v mnoha městech/Praha-Podolí, Ústí n.l., Hradec Králové, Brno - Pisárky a j./ dostává jako pitnou vodu "výrobek" který může a v Fadě případu také skutečně ohrožovat jeho zdraví. Toto "ohrožení" specifická v tom, že i při relativně nízkých koncentracích toxických látek jde o každodenní /dlouhodobé/požívání vody se zdravotními následky, které se projevují a mnohaletým odstupem. Je dobré známo, že dosavadní technologie úpravy vody nezachycuje, či neodstraňuje pesticidy, sloučeniny toxických kovů a četné škodlivé či toxické organické a jiné látky. Akutní ohrožení zdraví představuje i kontaminace patogenními organismy, zvláště viry, proti kterým jsou dosud používané způsoby /dávky chloru/nečinné/. Platí to zejména pro takové situace, když díky událostem "výjimečným" nejsou zneškodnovány společkové vody v nové části sídlišť a pod. a jsou vypouštěny do toků v krátkých vzdálenostech nad odborem vody pro vodárenství, které svým způsobem úpravy je nevyhovující/Chře, Leouny/. Navíc pak je známo, že při chlorationi vody vznikají karcinogenní trihalometany a že toxicita většiny organických látek se chlorationem zvyšuje.

Vážnou problematiku tvoří i dusičnan, jehož množství trvale stoupá v podzemních i povrchových vodách, fekální odpady, průmyslová hnojiva/. Reddáním minerálů je sice /de určité míry/ realizována prevence kojenecké methemoglobinézy/ ale je třeba zdůraznit, že také u dospělých lidí vzniká při zvýšeném příjmu dusičnanu /z vody i z potravy/riziko tvorby karcinogenů v třešni v trávicím traktu av močovém měchýři, které podniňují vyšší výskyt nádorových onemocnění. Dokonce i u skotu se objevují často zdravotní poruchy, ba i úhyny, po zkracování přehnojených dusikatání hnojivy.

Stále se zvyšující znečištění povrchových vod očividněm vodami všeho druhu působí jejich eutrofizaci/příved živin-především dusíku a fosforu/, a v mnoha případech je vylučováno z dalšího použití a to i pro rekreační.

To, co bylo řešeno s pitnou vodou platí i s cizorodými látkami v potravinách, protože škodlivé i toxické látky se dostávají do potravin potravincům přesně z půdy, z vody, díky chemizaci zemědělství, díky závlahám znečištěnými odpadními vodami, díky znečištění ovzduší a atmosférickým srážkám /kyselé srážky, sloučeniny kovů a j./, ale také díky potravinářským technologiím chemické konzervanty, obaly, aditive, mikrobiální kontaminace/. Tyto cizorodé látky představují nejen zdravotní, ale i genetické riziko.

Při tom je třeba zdůraznit, že kvalita potravin rostlinného i živoč. původu je následně určována zemědělskou výrobou. Jak již bylo uvedeno, nutriční hodnota je v mnoha případech nízká a nezpidka doké co jde o produkty zdravotně závažné. Při to existují možnosti jak tyto poruchy odstranit. Jednou z nich je racionalní uplatňování poznatků ekologie už při vlastní zem. výrobě. Další zdroje znečištění potravin jsou pak nejen ve vlastní výrobě a úpravě, ale i v distribuci; ty však spadají do oblasti technologie a organizace.

I když to nelze přímo očekávat, je zřejmé, že výšiva a nemocnost jsou v poměrně úzké závislosti. V plánovaném hospodářství by tedy výroba pp. travin a to jak ve smyslu kvalitativním, tak i ve smyslu kvantitativním

měla vycházet z vědeckých poznatků o nacionální výživě. Platí to přirozeně i pro cennou politiku. Je obecně známo, že mnohé trendy spotřeby / u nás/ jdou proti směru doporučených dávek , svr. tab. 6. Zřejmá zde chybí spětné vazby včetně ekonomických stimulů a spotřebních tradic.

Tab. 6. - Spotřeba potravin v ČSR a doporučené dávky na rok kg/cobyv,rok

Sortiment	Spotřeba		Doper. dávka
	1975	1980	
Mléko a mléčné výrobky ^{1/}	210,4	232,6	251,0
Branibory	95,8	76,1	96,0
Zelenina/v hodnotě čerstvá/	73,7	65,6	103,0
Fructe /v hodn.čerstvá/	47,7	53,6	70,0
Pečivo celkov.	23,5	24,2	20,0
Cukr celk.	36,3	34,6	38,0
Obilniny celkem 3/	108,7	105,7	91,0

1/ V hodnotě mléka bez másla ... 2/ po odpočtu na alkohol,nápoje

3/ V hodnotě mouky,vč. rýže.

Velmi závažný je problém hlučnosti. Je to jednak proto, že hlučnost má výrazný dopad na obyvatelstvo, jednak protože tento faktor velmi rychle narůstá a to nejen v pracovním prostředí, ale i v sídlištích,ba dokonce v rekreačních prostorách.V Praze na některých lokalitách vzrostl hlučnost z 65 dB /A/ v r. 1975, téměř na 90 dB/A/ v roce 1976. Ve značné části města sekvivalentní hladina hlučnosti pohybuje mezi 70 až 80 dB/A/ což jsou hladiny, které mají zřetelně negativní dopad na zdraví populace. Obecně dochází k celkovému poklesu rezistence organismu k zhoršení výkonových a adaptačních schopností. V našich poměrech je odhadem takto postiženo asi 40% populace projevující se výšením výskytu "civilizačních chorob", zejména hypertenze. Zhoršení v Praze také prokázala, že se vzrůstem hlučnosti také vzrůstají neurastické poruchy,poruchy sluchu, a obecně celková nemocnost/vč. spotřeby sedativ,počet kuráku a j./. Podle závěru v Praze znamená zvýšení hlučnosti v noční době z 50 dB/A/ na 55 dB/A/ zvýšení celkové nemocnosti o 7%. Náklady na léčení a ekonomické ztráty produktivity z "psuhé" hlučnosti vysoké úrovny jsou snažně vysoké a tedy celospoloč. závažně/i při odhlédnutí od etické stránky tohoto problému".

Speciální kapitolou je zdravotnicko-hygienická problematika u r b a n i z o v a n ý c h p r o s t o r e výstavby sídlišť a bytlení. Ve světovém něfítku je prokázano, že soustředěním obyvatelstva v městech se zhoršuje zdravotní ukazatele městské populace. Platí to především pro větší města,ale lze to dokumentovat už i na řadě měst"ktajské" velikosti /Plzeň,Ostrava,Kladno a j./. Ve velkých městech a průmyslových aglomeracích je výrazně větší počet onemocnění než na venkově.Je tu ovšem i vyšší výskyt sociopsychologických jevů, jako je kriminalita,prestituce,agresivita, ale i sebevražednost /asi o 30% sebevražd více než je celostátní průměr a o 90 % více pokusů o sebevraždu/. Tak na pf. v Praze je zhruba o 30% více kardiovaskulárních příhod,než je v celostátním průměru. Neobyčejně závažná je skutečnostže se u mnohých ukazatelů projevuje narůstající trend /Tab.8/a že se rozdíly mezi městem a venkovem stále rozevírají. Tak na pf. úmrtnost na nemoci oběhového ústrojí byla v Praze r.76 o 6,1% vyšší a v roce 1977 až o 11,6% vyšší než průměr ČSSR.Počet dětí na nemocnu ardece za poslední 2 roky stoupil v Praze o 7,1%,ale průměr ČSSR jen o 1,9%.Ještě nepříznivější je rozdíl v nemocnosti zjedoucími novotvary/1976 -77 v Praze vzestup o 7%,v ČSSR jen o 1,5%.

Podobné rozdíly lze zjistit také u průmyslových aglomerací - ve srovnání s neprůmyslovými oblastmi /tab.č.9/.K tomu je třeba dodat,že jednat. příklady /kasuistický přístup/,nesmí být dostatečně přesvědčivé,avšem dosud neexistuje vhodný integrující ukazatel, který by sumárně vyjádřil dopad životního prostředí na zdraví lidské populace. Nejde totiž jen o tzv. "velké znečištění", ale o řadu drobných znečištění, často zcela přehlížených.Jako příklad lze uvést používání dřevotřískových desek

lepených močovinoformaldehydovou pryskyřicí. Z nabytku i ze stavebních konstrukcí se v tomto případě uvolňuje formaldehyd, který je silně dráživý plyn a který způsobuje u obyvatel záněty spojivek i sliznic horních cest dýchacích a který je také kromě alergického působení podstatný a karcinogenního účinku. Aktuální je i prověření použití odpadových surgovin/některé škváry, popisly a odvaly/ve stavebnictví, které představují reálné riziko expozice ionizujícímu záření/vyšší obsah radionuklidů/, kterému jsou obyvatelé těchto staveb dlouhodobě vystaveni.

Tab. č. 8 - Úmrtnost na nemoci oběhové soustavy v 1.75-79/počet zemřelých na 100 tis. obyvatel/.

Příčina	1975	1976	1977	1978	1979
Nemoci oběhové soust.	689,1	654,3	694,1	689,6	725,6
Z řeho: srdeč.	397,8	346,4	402,7	393,1	415,9

Tab. 9. Nemocnost dospělých dětí pro onemocnění plic a dých.cest a pro alerg.onemocnění v Sč.kraji.

Onemocnění	Vek skupina	První skr.	Ostatní skr.
Plic a cest dýchacích	0 - 6 let	770	377
	6 - 15	631	382
Alergické	0 - 6	773	511
	6 - 15	443	537

1.4 Okresy průmyslové : Chomutovsko, Teplice, Ústí n.l., druhá skupina zahrnuje ostatní okresy Sč.kraje.

Poznámka : Všechny rozsedy jsou nad kritickou hodnotou Chi²/0,01/.

Je nutno se zmínit o genetickém riziku pod vlivem znečištění prostředí, které ovlivňuje zejména budoucí generace.

Při vzniku mutací v pohlavních buňkách je důsledkem poškození zvýšený výskyt vrozených vývojových vad a přenos zvýšené dispozice k nádorovému bujení a i k urychlenému stýrnutí. Při vzniku mutací v somatických buňkách je zvýšena pravděpodobnost vzniku nádorového bujení a arteriosklerozy. Nové poznatky byly získány i o významu profesionální expozice otčák mutagenů, podmínují totiž významné zvýšení vrozených vývojových vad u jejich dětí. Bylo prokázáno, genetické riziko u pracovníků chemického průmyslu při výrobě a zpracování plastických hmot, nově i riziko expozice zdravotnických pracovníků při aplikaci nových cytostatik. Pravděpodobně i jako výsledek kombinace mutagénů s viry/. Je nutno však zdůraznit, že při mutagenní aktivity vedle znečištěného prostředí spolupracuje i celkový způsob života.

Ze zjištěných poznatků vyplývá, že by v oblastech se zvýšenou znečištěním vody a ovzduší měla být pravidelně vybetfována jejich mutagenní aktivity, jako součást kontroly kvality ovzduší a pitné vody.

Chceme-li současné poznatky o zdravotním stavu obyvatelstva, lze za klucz příčiny úmrtí pokládat srdečné cévní nemoci, nádorové onemocnění, úrazy a nemoci dýchacího ústrojí. Zhlédiska ekonomického je přirozeně významný posun určitého podílu úmrtí z poestprodukčního a produkčního věku. Stejně tak ekonomicky je závažná skutečnost, že nemocnost, resp. pracovní neschopnost neustále prudce stoupá, jak ukazují následující indexy:

rok	1960	1965	1975	1980
Index	100	119,4	126,7	148,2

Na uvedených jevech se nesporně vede vlivu zhoršujícího se životního prostředí podílí i nevhodný životní styl a režim, resp. špatné návyky.

Zdravá populace je základem předpokladem rozmáložného rozvoje společnosti. Degradace ZP a s ním spojené zhorešování /tělesného i duševního/ zdravotního stavu populace zanáší nejen obrovské přímé ztráty /na prod. práce/, ale i druhého národního hospodářské ztráty /výdaje na zdravotní péči aj./. Nelze dnes odhadnout poměr mezi ekonomickou ztrátou vyvolanou zdravotním stavem populace a potřebnou náklady na adekvátní zlepšování životního prostředí, ale lze s jistitou tvrdit, že oddalevším zavedení účinných opatření exponenciálně porostou poruchy lidské populace a nemí

vyloučen vznik těžko odstranitelných poruch v budoucích generacích.

Dokument Charta 77 č.40/83 -PS ČSSR

k rukám předsedy A. Hindry

Pane předsedo,

neformální společenství občanů Ch 77 si dovoluje upozornit Váše na všechny nedostatky, pokud jde o dodržování jednacího základních občanských práv, zakotveného v článku 29 Ústavy ČSSR. Podle této ustanovení mají občané a organizace právo obracet se k sestupitelským soudům a k ostatním státním orgánům a návrhy, podnáty a stížnosti; státní orgány jsou povinny je odpovědně a včas vyřizovat. Obdobně i podle §1 odst.1 vládní vyhlášky č.150/1958 U.1.všechny státní orgány žárem státního i hospodářského aparátu jsou povinny přijímat a vyřizovat správné a včasné vyřízení stížnosti, oznámení a podnáty pracujících, orgánů jejich organizací. V dalších ustanoveních této vládní vyhlášky se stanoví postup a lhůty k projednání všech stížností, oznámení a podnáty včetně lhůt pro jejich vyřízení. Neformální společenství občanů Charty 77 v souladu s uvedeným Ústavou zaručeným občanským právem zaslalo v průběhu roku 1983 některým státním orgánům ČSSR tyto podnáty a stížnosti:

10.1. Dopis s ing. Vl. Jenkou na sekretariát pro věci církevní MK, upozorňující na případy vězněných kněží.
11.1. Dopis předs.vlády o hospod.situaci řádající diskusi na této téma otevřenou vězni.

13.5. Dopis prez.republiky o situaci pronásledování řeholí

14.5. Stížnost GP na postup ve vyšetřování vězeněného Ladislava Lise.

16.5. Připomínka PS, týkající se novely zákona o rodině

17.5. Zádeček prez.republiky o propuštění dr.J. Šavrdy cestou milosti

14.5. " " o propuštění pol.vězna

18.7. Telegram okres.soudu v Č.Lipé, řádající vstupenky pro zloučení CH77 na veřejné přelíčení s L.Lisem

19.7. Dopis prez.republiky a PS o situaci v Severoč.kraji

25.7. Stížnost PS a Nejv.soudu o porušení zákona ve věci odseuzeného L.Lise

15.8. Dopis PS k 21.zprávě

19.8. Dopis MK, PS a UV KČS o situaci v populární hudbě

22.10. Zádeček o amnestii pro pol.vězne prez.republiky u přiležitosti

65.výročí založení státu

15.11. Dopis prez.rep.PS,předs.vlády a GP, výkající se Výslednému dokumentu KPSS v Madridu a současné mezinárodněpolitické krize

Na tato podání však nedošlo vžbec řádná odpověď, ačkoliv i lhůty k vyřízení stanovené vládní vyhláškou č. 150/1958 U-1. již dřívějše uplynuly a na všechny uvedených podání byla přesně vyznačena adresa občanů ČSSR kteří je odesali a uplatnili tak své právo na jejich odpovědné a včasné vyřízení.

Protože ze ČSSR je podle Ústavy nevyšším orgánem státní moci, který kontroluje činnost vlády a jejich členů, považuje neformální společenství občanů Ch 77 za nezbytné, je na tyto závažné skutečnosti upozornit, umožnit mu tak urychlené provedení zásadních opatření k naprávě a současně je požádat, aby využilo svých ústavních pravomocí, včetně vyvozování důsledků nedůkonalý stav odpovídají.

Neformální společenství občanů Ch 77 spoléhá, že PS udělá efektivní opatření, aby se podobné protiprůvýmluvné chování u státních orgánů ČSSR v budoucnu již nevyskytovalo, současně připomíná základní zákonem chráněnou rovnost občanů, která se vztahuje i na uplatňování občanského práva podle čl.29 Ústavy a podle vládní vyhlášky č.150/1958 U.1.z níž vyplývá povinnost státních orgánů odpovědně a včas vyřizovat návrhy, podnáty a stížnosti občanů bez ohledu na to, který z občanů ČSSR je podařil.

20.prosince 1983

Jan Kožík, ml.CH77 Marie Rút Křížková ml.CH.77 Anna Kervanová ml.

Dokument CH 77 č. 41/83 - President ČSSR Mgr. Gustáv Husák

Na vědomí : Mšk. dr. K. Vondruška, vedoucí říd. NVP Jiří Nečeredský, děkan
stav. fak. ČVUT, ředitel gym., Praha 3, Sladkovského Dr. Šídlo

Pane presidente,

dopisem ze dne 4. července 1983 jsme Vás upozornili na nezákonné postupy v přijímání na střední školy, konkrétně na případ Marka Bendy, nar. 10.11.58, bytem Praha 2, Karlovo nám. 18. Bohušel, dodnes jsme nedostali odpověď. Je to politováním hodné už z toho důvodu, že každé porušení zákonnosti, není-li proti němu rozhodně zakročeno, dává průchod dalším nezákonnostenem.

CH 77 již v lednu 1977 v dokumentu č. 4 upozornila na diskriminaci mládeže při výběru na střední a vysoké školy. V roce 1978 byla vynáležitou 153-1978 Sb. upraveny podmínky k přijímání na střední školy až do té míry, aby mimořádně nadaní a schopní žáci byli přijati ke studiu bez nežádých manipulací. Tím sice nebyla odstraněna diskriminace při přijímání na školy /CH 77 na tyto případy ve všech svých dokumentech vždy znova upozorňovala/, ale přece jen bylo umožněno studium i dětem diskriminovaných občanů, pokud splňovaly přísné podmínky zde stanovené. O to víc nás tudy udivilo, že v současné době je tato vyhláška zcela ignorována a do přijímání na střední školy opět libovolně a svévolně zasahuje různé orgány, které se školstvím nemají nic společného.

Ke konkrétnímu případu Marka B e n d y :

Marek Bendá studoval na základní škole s průměrným prospěšením, 14. umístil se na 1. místě v obvodním kole matematické olympiády a blížil se ke studiu na matematicko fyzikální třídě gymnasia v Praze 3, Sladkovského nám. 8. Dne 22.3.1983 dostala jeho matka MŠk. dr. Kamila Bendová písemné vyznamenání od ředitele školy Dr. Šídla, že jejímu synovi byly preminuty přijímací zkoušky podle č. 5 odst. 4b vyhlášky 153/78 Sb., což dosud ve všech případech znamenalo automatický přijetí ke studiu. V rozporu se změnou této vyhlášky a s běžnou praxí však dr. Bendová dne 9.4.83 obdržela "rozhodnutí o výsledku přijímacího řízení" v němž tentýž ředitel oznamuje, že Marek Bendá není přijat ke studiu, protože na "místa stanovená plánem jsou přijati uchazeči, kteří lépe využívají přijímacím podmínkám". Proti tomuto rozhodnutí se dr. K. Bendová opětovně odvelávala a na počest ředitele i jeho nadřízených orgánů si etiketovala, po mnoha urgencích a průtazích /čís. ředitelství NVP trvalo "přesčítání" jejího odvolání 75 dnů, ministerstvu školství více než 4 měsíce/ se jí však vždy dostalo samotavých odpovědí, neobsahujících žádoucí konkrétní odhodnění či vyrovnaní se s kteroukoliv z věcných námětů. Při tom definitivní rozhodnutí obdržela dr. Bendová až dne 25.11.83, tedy v prvním čtvrtletí nového školního roku a její syn byl zneučen nastoupit do 9. postupného ročníku, kde některí jeho spolužáci propadají z několika předmětů a nesohli být pečovateli přijati ani na nejjednodušší učební obory. Zároveň Vás tudiž tímto upozorňujeme na porušování Správního řádu a příslušné vládní vyhlášky, stanovící, jakou formou a v jakých termínech musí být vyzněváno podání občanů, k němuž došlo při projednávání odvolání a stíhlosti r. K. Bendové.

Pane presidente, podešli jsme nám zjistit/a pokud si vyhádáte dokumentaci k případu, můžete si provdovat tohoto tvrzení snadno ověřit/že do přijímacího řízení zasahovala na všechny úrovních přímo StB. Bohušel, byl tento nátlak až na jedinou četnou výjimku, vždy úspěšný a kompetentním se nakonec neukázal ani ředitel příslušného gymnazia, ani ministr školství a jeho podřízení, ale instituce, která si v tomto státě ponenáhlu osobuje neslyšchanou moc a se kterou i Vy máte z minulosti své neblahé skušenosti.

Bovněž považujeme za nutné upozornit na případ, který Vám byl již předložen a na nějž jete byl také z různých míst upozorněn. Jde o zcela protiprávní postup proti studentu Janu Hájekovi. Jeho způsobilost k vysokoškolskému studiu prokázaly výsledky z gymnazia (nejlepší z ročníku, maturita s výbornou prospěchem ze všech předmětů) a uznal je nakonec i ministr školství ČSSR, když po vleklém přijímacím řízení (do něhož zasahovala StB) rozhodl o jeho přijetí na stavební fakultu ČVUT, jak potvrzovala ředitel ředitelstva z 5.9.t.r... Jan Hájek, řádně inatrikulován a zařazen jako student 1. ročníku, začal svědomitě plnit své povinnosti, když e datem 19. 9. dostal oznámení, že ministr zrušil své rozhodnutí o jeho

přijetí bez jakýchkoli důvodů. Z příkazu ministerstva zrušil pak administrativní aparát fakulty bez vědomí děkana právoplatný zápis (což nepřipouští zákon o vysokých školách) a 29.9. byl Jan Hájek protiprávně a hrubě vykázán z fakulty. Téhož dne mu byl doručen rozkaz k nástupu vojenské služby - zřejmě proto, aby jemu a jeho rodině bylo znemožněno jakkoli se bránit proti této svádí. Poněvadž však celé přijímací řízení a zásahy do něho vyvovaly u něho stresy, které vedly k vážnému vnitřnímu onemocnění ověřenému i strohou kontroleou ve vojenské nemocnici, nevyčlenět tato část akce, bezpochyby důkladně připravená. Jan Hájek byl uznaný za dodatečně neschopného vojenské služby. To ovšem nic nemění na protiprávním postupu ministra školství, odpovědicím zákonu o správném řízení č. 71/1961. Ministr odmítl přijmout studenta i jeho otce k vysvětlení svého postupu. Jeho náměstek naznačil studentovi otec, dr. Jiřímu Hájkovi, že důvod tohoto postupu má hledat ve svém vlastním chování. Bez ohledu na to, že občanské chování dr. Hájka odpovídá plně zákona a zejména čl. 17 Ústavy (dodržování zákoností), známého to, že Jan Hájek - stejně jako Marek Benda - je diskriminován proto, že je synem svého otce. To, jak Vám bylo podrobňá doloženo, odpovídá Ústavě čl. 20 a 24, dále čl. 2 a 13 Faktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, jenž po ratifikaci Vámi je součástí našeho právního řádu, jakéž i konvenci UNESCO o nediskriminaci ve vzdělávání. Vášm podpisem Závěrečného aktu z Helsinek uznala naše republika tyto dokumenty za obzvláště závazné pro svůj právní řád a praxi. Za Vaše předsednictví uložilo pak usnesení předsednictva UV KSC a vlády ČSSR z 23.9.1983 všem orgánům státu, tedy i ministerstvu školství, důkladně plnit závěry a ustanovení Výsledného dokumentu z Madridu, kde je znova slavnostně a důrazně ukládáno dodržovat uvedené dokumenty.

Generální prokuratura ČSR, již byla už 23.9. předložena stížnost na tento protizákonné postup ministra školství (zašlá v kopii předsedovi ČNR i vlády ČSR), oznámila v listopadu, že ministerstvo jí nepostoupilo dožádané spisy. Proto byl na toto chování ministra upozorněn znova předseda vlády ČSR i předsedovi ČNR. Dosud neodpověděli.

Na hrubé porušení ústavních ustanovení a mezinárodních závazků a na znechogenování usnesení PUV KSC z 23.9.t.r. byl upozorněn předseda federální vlády 29.9. a Vy sám 2.10.t.r. Znovu Vám bylo psáno 11.11. a 21.11., předsedovi vlády 20.12. a 9.12.

Z iniciativy významných místních mezinárodních činitelů byl mezičím Jan Hájek přijat k vysokoškolskému studiu v Šelsku a ve Vídni. Poněvadž nemálo dočít normální časť povolení k výjezdu (u.j. odmítlo ministerstvo školství dát mu potřebné doporučení a vojenská správa se prohlásila za nekompetentní vyjádřit se k jeho žádosti Správě pasu a viz), požádal Jan Hájek o zásadní svolení ministra vnitra. V uvedených dopisech Vám i předsedovi vlády byla tato žádost opakována. Její vyřízení by odpovídalo dalšímu závazku obsaženému ve Výsledném dokumentu KBSS z Madridu, Vámi schváleném a uloženém k plnění orgánům, tedy také ministerstvu vnitra.

U vědomí mezinárodního charakteru uvedených závazků obrátily se na naši vládu i na Váš norská a rakouská vláda i významné osobnosti, jejichž zásahy o normalizaci vztahů naší republiky s jejimi západními sousedy, jakéž i o úsilí zmírnit napětí v Evropě jsou všeobecně uznávány i Vámi. Je nám známo, že Vám byl v této věci zaslán dopis dr. B. Kreiskeho a že v této věci jednal s nástupcem předsedy vlády dr. Soletkou za jeho pobytu v NSR předseda SPD Willy Brandt. Típikad protiprávního postupu proti Janu Hájkovi je rovněž předmětem pozornosti ve světovém tisku. Je nám rovněž známo, že ve věci se k našim úřadům obrátil norský svaz architektů a evaz studentstva. Tam všude je pravě tento případ považován za ilustraci toho, jak se rozhodující místa v naší vlasti chevají vůči závazkům, jež vedení našeho státu převzalo jako součást politiky místního soužití a spolupráce.

My, jako občané ČSSR, kteří v rámci občanské iniciativy chceme upřímně přispět k řešení palčivých problémů naší současnosti, nemáme mlčet k bezpráví, jemuž jsou vystavovány i děti, a každému, jakýmž vyřizuje (či epiše nevyřizuje) oprávněné stížnosti rodiče. Oba případy (jak Marka Bendy, tak Jana Hájka), o nimiž jsme Vás podrobňá seznámili, jsou

bohužel pouze ilustrací toho, jak se u nás v praxi běžně postupuje proti dětem občanů, kteří žijí a jednají v souladu se svým přesvědčením. Proto se k Vám, pane prezidente, v této věci znovu ohracíme v dívce, že se slyšnete.

V Praze 27. 12. 1983

Jan Nezlik
mluvčí Charty 77

Marie Ráž Křížková
mluvčí Charty 77

Anna Marvanová
mluvčí Charty 77

Dokument Charty 77 č. 42/83

Federální shromáždění ČSSR

Na vědomí: Ministerstvo zdravotnictví ČSR,
Praha 10, tř. V. Pieska 98

Při svém vzniku si Charty 77 vytála za úkol, mimo jiné, upozorňovat i na negativní jevy v naší společnosti, na jevy, které jsou opomíjené, o nichž se veřejně nemluví, neipiše, či o nichž naši občané nejsou dostatečně informováni. Cílem Charty 77 je v takovýchto případech varovat veřejnost či získat své spoluobčany pro iniciativní a pozitivní řešení těchto skutečností. Mnohé negativní jevy, o nichž jako mluvčí Charty 77 pišeme a vydáváme prohlášení, jsou vypracovány na podkladě již existujících vědeckých rozborů, jež byly vypracovány odborníky pro vlivu či příslušná ministerstva. Tyto informace však nebyly naší vládou poskytnuty širší veřejnosti, ba naopak, často byly a jsou úmyslně zamítány, takže naši spoluobčané nemají možnost ani na podkladě těchto informací jednat, ani se engažovat, ani kontrolovat správci své vlivy. Informace jedou se týkají života nás všech i budoucnosti naší i našich dětí, nemají být, dle našeho názoru, "majetkem" jen úzké skupiny odborníků a vládních a stranických funkcionářů, aboť to je výsce nedemokratický přístup degradující část obyvatel. Uryvky z těchto poznatků se pak říkají mezi lidmi spíše ve formě hrozivých zpráv, přispívají k neklidu, k nejistotě, zvěličování a hlavně znemožňují získání lidí pro pomoc při odstraňování těchto negativních jevů. Jsme přesvědčeni, že my všichni, jako desítki a plnoprávní jedinci máme právo znát skutečnost v niž žijeme a že zatajování určitých faktů, vytváření dojmu, jakoby určité negativní jevy v naší společnosti neexistovaly je nedůstojný přístup degradující většinu našich občanů na stupni "druhořadých", kteří nemají být informováni.

V tomto dokumentu chceme své spoluobčany informovat o vysokém využití požívání umírněných drog v naší společnosti a zvláště u mládeže.

Nadměrné užívání - tedy abusus - umírněných drog, neboli látek, jež působí především na nervový systém a mysl a mění dočasné prokřivání, nálady i hodnocení prošlé minulosti a reálnost perspektiv, jež vede nakonec k závislosti jedince na této droze, neboli k narkomanii, je v našem tisku, po léta interpretováno jako jev postihující jen tzv. kapitalistické země. Dne 1.3.1983 Rudé práve např. napalo: "Na následky požívání umírněných drog zemřelo v roce 1982 v NSR 383 lidí, v předešlém roce 360... Západoněmečtí odborníci se shodují v tom, že hlavní příčinou nezadržitelně dopojicího požívání drog v NSR je frustrace mládeže, vytvářená neutěšenou hospodářskou a sociální situací v zemi..."

O stavu a vzdoru narkomanie u nás se nepiše a nemluví, k faktu o tom jsou prezentována pouze na tiseč odborných konferencích - např. na konferenci, která se konala v Praze 16.-18. listopadu 1983. Ministerstvo zdravotnictví ČSR dokonce v uvedení z roku 1982 zařazalo zveřejňovat informace o toxikomanii u nás. Pracovník generální prokuratury dr. Karel Klášterský na výše zmíněné konferenci prohlásil, že čísla toxikomanů u nás zásadně nezveřejňujeme, ale že se jedná o desetitisíce. Dle neoficiálního sdělení ministerstva vnitře bylo v roce 1979 10 úmrtí v ČSSR v důsledku drogové závislosti. Středisko drogových závislostí v Brně, v rozporu s tímto tvrzením však ve stejné době uvádí, že jen v jejich kraji bylo za tento rok více úmrtí, než kolik jich udalo MV pro celý stát. Z dřídkých hlášení středisek, z léčeben pro alkoholiky, z enormního vstupu spotřeby lidí s obsahem umírněných drog však víme, že narkomanie v Československu nebyla za posledních 10 - 15 let nebezpečnějšího rozsahu,

že zasmíčování této skutečnosti páchá a hlevně může napáchat nezapovídánou škodu morální i ekonomické, a že soudcená neuvážená opatření - i nichž se nemůže na věrojnosti diskutovat - celý vývoj spíše akcelerují než brzdí. Výsledkem podcenění a zasmíčování toxikomanie u nás jako společenského jevu je současný stav, kdy se nachází několik set dobré organizovaných part, gangů, které organizují prodej i odtěr drog. I když u nás nemáme větší výskyt znaužívání "populárních" drog typu kokainu, hašiše, heroinu a jiných podobných, dochází u nás k nezákonnému abusu - znaužívání léků obsahujících látky emfamid, což jest každému jasné i třeba jen z oficiálních čísel o výrobě a spotřebě léčiv, které tyto látky obsahují.

Zde je kořen - jak již bylo konstatováno i v článku zveřejněném v Mladém světě ze dne 1.12.1983 (č. 51) - specifické toxikomanie v Československu. Počet toxikomanů v ČSSR je odborníky odhadován na desetitisíce. Jen v psychiatrických odděleních poliklinik je 8.400 oficiálně registrovaných osob, střediskem drogových závislostí prošlo v Praze 1.700 lidí (většinou mladistvých). Drogová závislost se vyskytuje ve všech vrstvách společnosti. Nejčastější věk je u mužů mezi 15 - 19 lety (50 %), u žen je výskyt rovnoměrnější a více jsou zastoupeny vyšší věkové kategorie.dle oficiálních zpráv z r. 1982 v Severočeském kraji zaznamenalo 24 mladistvých na následky přehnaného požití drog a v letech 1977-1981 bylo u nás 91 úmrtí na selbáni ledvin zapříčiněných analgetiky. V letech 1971 - 1980 stouplo procento 12 - 13letých dětí, které začaly konsumovat marihuánou třikrát až pětkrát a v brněnské krajské ordinaci zaregistrovali ve zmíněných letech ročně 60 - 90 nových kufáckých marinušanů. Federální správa ministerstva vnitra vykazuje ve svých oficiálních hlášeních 4.358 evidovaných toxikomanů. Počet alkoholiků v ČSSR se odhaduje na 300.000, z toho je evidováno necelých 200.000 (evidováno však nikterak neznamená, že "léčeno"). Znázorňuje u nás stoupá i spotřeba alkoholu. Opět větší i tato čísla můžeme získat jen z náhodné publikovaných sdělení, jako např. z údajů uveřejněných v Lidové demokracii 16.listopadu 1983, z nichž vyplývá, že ročně se v našem státě vydává na alkoholické nápoje 24 miliardy korun. Znázorňuje to, že každý občan ČSSR, včetně kojenčí, "propije" 1.443 korun ročně, na Slovensku dokonce 1.857 Kčs. Výrazný vzestup konzumace alkoholu nastal v posledních 20 letech. V přepočtu na čistý líh činila jeho roční spotřeba na obyvatele 1960 přes 5 litrů, nyní jíž dosahuje 10 litrů. V SSSR připadá ročně na osobu 18 litrů vína a 13 litrů 40% lihovin. V české republice 14 litrů vína a 7 litrů 40% lihovin. Stoupá těž roční spotřeba piva. Nyní je v ČSR na osobu spotřeba 152 litrů za rok, na Slovensku 114 litrů. Ve světovém řebříčku spotřeby alkoholu jsou již postoupili na patnácté místo. Z referátu dr. Poláka (právníka ministerstva spravedlnosti) na pražské konferenci o problematice drog (16.-18.11.1983) vyplývá, že v soudcené době je silný výskyt drog ve věznících, kde převažuje znaužívání analgetik a epileptik. Rozbor moží být zjištěn u 30 % vězni abusus, tedy znaužívání drog. Přestože existuje oficiální statistika je přísně utajována, takže jen z dílných zpráv můžeme zjistit vysoký vzestup čichání různých chemických rozpustidel, které užívá hlevná mládež a která vedla od r. 1977 - jak bylo uvedeno na zmíněné konferenci - k téměř 100%nímu vzestupu smrtelných otrav u dětí mezi 12.-17. rokem. Absolutní čísla však neznáme, ta jsou věrojnosti utajována, podobně jako je utajován počet násilných činů, loupeží, přepadení, sexuálních násilností a vrahů aj., které jsou spáchány pod vlivem drog. Odhalení tohoto druhu jsou u nás většinou přísně utajené, celostátní statistika není k dispozici. Víme jen, že v r. 1980 bylo zaznamenáno 51 vložení do lékáren a v r. 1981 již to bylo 81 případů.

Určitou představu nám poskytuje údaje o výrobě a spotřebě léků, které obsahují emfamid látky, a jejichž kombinaci dosahují narkomanii v Československém žádoucího dělku. Čísla, která máme my k dispozici, jsou alarmující, přestože nejsou úplná. Ministerstvo zdravotnictví a příslušné výrobní sektory, které by čísla mohly poskytnout, o tomto jevu mlčí a tím nesou vysokou odpovědnost za tuto situaci. Preteče odbornici (Huboš-Gremlik: "Příspěvek k otázce toxikomanii a nadměrného znaužívání

"analgetic v ČSSR", Praktický lékař č. 42, 1962) již před dvaceti lety již poukazovali na vysokou spotřebu omezených látok obsažených ve volně prodejních lécích, dostávaly se drogové léky do prodeje. Po psychotomu, obsahujícím pro toxikomanu atraktivní saftem, se objevila tzv. kombinovaná analgetika - např. Alnagen, Algena, Sedolor, Spasmoveralgin, Veralgin, Sunalgit a další, jejichž vysoká spotřeba z neopochopitelných důvodů nebyla registrována jako varovný signál. Naopak tyto léky byly dávány do volného prodeje za velmi nízké ceny. V mnoha zemích, např. v NDR, v DDR, v Polsku, Jugoslávii, Švédsku, USA jsou léky obsahující kodein jen na lékařský předpis. Horenní čísla spotřoby těchto léků nealarmovala nikoho z činitelů, kteří je oficiálně registrovali a jsou za toto odpovědní. Tím desorientovaný farmaceutický průmysl chrlil tyto tablety v tunách. Mluvílo mu a psalo se u nás neustále o narkomanii mezi mládeží na Západě, jako o důsledku rozkladu a morální krize tamtéž společnosti, aniž se smělo psát o tomto javu u nás. Nemáme přesná čísla o situaci v západních zemích, na jejichž nedostatky nás tisk stále poukazuje, ale s vysokou pravděpodobností můžeme tvrdit, že kdyby se počet registrovaných a neregistrovaných narkomanů a spotřeby drog u nás a v tzv. kapitalistických zemích přepočítala percentuálně na počet obyvatel, že by tato relace vycházela v naší zemi shodně nebo dokonce hůře, než je tomu v zemích kritizovaných našim tiskem.

Výroba a spotřeba Spasmoveralginu stoupala např. za 23 let u nás 14,3 krát, Veralginu za 3 let 1,5 krát, Algeny za 17 let 7,5 krát, Alnagenu za 5 let 14 krát a spotřeba Dinylu, obsahujícího oblebený kodein dekonce 20,3 krát. V roce 1972 se u nás vyrábilo a spotřebovalo 60,670.000 tablet Dinylu a 153 milionů tablet Algeny. V roce 1978 se již u nás spotřebovalo 220 milionů tablet Dinylu. Je z toho jasné, že tyto léky nejsou užívány pouze k potlačení bolesti, ale jako drogy. Na přitažlivé látky v nich, především kodein a barbituráty, vzniká návyk. Jsme patrně jedinou civilizovanou zemí na světě, kde je kodein volně prodejný, jako součást analgetik. Kodein z 10 tablet, které toxikoman koupí za 3 Kčs v lékárně, se v těle demethyuluje 20 mg morfinu. Mnichá neduživá analgetika obsahují začátečné analgetické látky, aminofenacetin nebo fenacetin, z nichž působením kyseliny žaludční vzniká v těle nitrosamin, který je mohutným karcerogenerem, tedy látkou indukující rakovinu. V NDR, Japonsku, Rakousku, Švýcarsku byl aminofenacetol z farmaceutického průmyslu již vyřazen. V USA, Anglii, Švédsku, na jejichž nedostatky často poukazujeme, byl stažen z farmaceutického trhu již daleko dříve pro škodlivost v krvetverbě. Varující je skutečnost, že v r. 1981 se v ČSSR spotřebovalo až milion tablet analgetik obsahujících karcerogenní aminofetazon. Nedávno byl zaveden bez dostatečných regulačních opatření jako analgetikum Valeren, o němž v r. 1981 přetisklo Rudé právo alarmující zprávy o jeho zhoubném působení a znaužívání a toxikomanických obětech mezi mládeží v NDR. Současně jsme v té době koupili licenci na tento preparát a dali jej na trh. Teprve v r. 1983 byl Valeren zařazen mezi omezené látky. Ve výčtu podobných postupů bychom mohli pokračovat. Nejdří nám však o rozber narkomanie, ani nechceme psát o problémech farmaceutického průmyslu, ani nechceme, aby byl vydán zákaz výroby či vydáno jiné administrativní opatření. Chceme jen, aby příslušné státní orgány, odpovědné za tuhle situaci, informovaly naše spoluobčany o těchto jevech v ČSSR, upozorňovaly na tuto nebezpečí, tak, aby každý z nás byl informován a mohl mu se sám řídit, rozhodovat, jak bude jednat a postupovat. Pouhý zákaz není přístupem, který je vhodný pro přístup vlády k občanům jako k dospělým jedincům. Narkomanie je problémem celosvětovým, má své společenské, sociální, sociálně psychologické kořeny, jež jsou známy. Tyto tendenze působí na mládež nejen na Západě, ale i u nás, a dokonce možná u nás více a častěji, než v také námi kritizovaných západních zemích. Nejvíce podléhá toxikomanii mládež bez možnosti poznávání, mládež sešnárována od svých předčeských let řadou předpisů, zákazů a nesmyslných prání, mládež vyrůstající v rodině i ve státě bez stabilních morálních hodnot, mládež vyrůstající v dvojí pravdě, tedy totálně nedvěřující a nevěřící, mládež, které je předem a za ni učiněn výběr předem oficiálními orgány schválených, zaručeně "ideově neškodných" hodnot, mládež, která je předem odsouzena k oposiciálnímu postojetí, protože není tolerováno její mládí a která je nucena pouze se přispěškovat, mládež, která má k dispozici pro svou tvorbu a své

experimentování nikoli pero, pódiu, výstavní cíná, cestování - tedy svět - ale jen sebe sama. Tak tedy experimentuje sama se sebou, sama v sobě, často na díler svého zdraví a zdraví svých blížních. Vyrábí u nás mládež, která si své mládí schovává do bytu, případně "toxikope" a jiných koutů, mládež, která se nemůže sama vyjádřit, ale jen podřídit, poslouchat a "zapadnout" do jediného jí nabízeného systému. Mnohé z toho, co je uváděno jako příčina toxikomanie mládeže na Západě, je příčinou téhož jevu i u nás. S tím rozdílem, že u nás o tom nemluví, většinou nepíše, nesmí se zveřejnit hrozivost této situace, a proto tento nezdravý jev nemůže být odstraněn výchovou, diskusi, přesvědčováním, ale jen zakazy, příkazy a reglementací a vezením.

~~ZMENY~~ Jsme si vědomi toho, že tato meje sou jediné důvody úniku lidí v moderním světě k drogám, ale najde nám o rozbor příčin, ale chceeme pouze ukázat na to, že toxikomanie je již u nás problémem, který by měl, ba musí být jasné zveřejněn, o němž se musí mluvit a jenž musí být řešen.

Jak, to je již úkolem odborníků.

Praga, 30. 12. 1983

Jan Kozlík
mluvčí Charty 77

Marie Nut Křížková
mluvčí Charty 77

Anna Marvanová
mluvčí Charty 77